

BEGRIJP DE TAAL. ONTDEK DE STRUCTUUR.

Grammatica in beeld

Woordsoorten · zinsdelen · zinsbouw

Nederlands / Duits / Engels / Frans / Latijn

ONDERWERP

GEZEGDE

VOORWERP

Van woorden naar zinnen

Uitleg en voorbeelden, met ruimte om rustig te lezen.

01

Woordsoorten

P. 9

Taalkundig ontleden

02

Zinsdelen

P. 81

Redekundig ontleden

03

Zinsbouw

P. 102

Hoofd- en bijzinnen, vorm en volgorde

Inhoudsopgave

Vooraf

Afkortingen	3
Inleiding	5
Naamvallen in Duits en Latijn	7

Taalkundig ontleden

Taalkundig ontleden	9
1 Lidwoord	10
2 Zelfstandig naamwoord	13
3 Bijvoeglijk naamwoord	17
4 Werkwoord	21
5 Voornaamwoorden	48
6 Bijwoord	70
7 Voorzetsel	74
8 Voegwoord	77
9 Telwoord	78

Redekundig ontleden

Redekundig ontleden	81
10 Onderwerp	82
11 Gezegde	86
12 Lijdend voorwerp	91
13 Meewerkend voorwerp	94
14 Zinsdelen met een voorzetsel	98
15 Bijvoeglijke bepaling	101

Zinsbouw

16 Hoofd- en bijzinnen	102
17 Bedrijvende en lijdende vorm	105
18 Zinsvolgorde	106
19 Zinsvolgorde vragende zin	108

Afkortingen

TAALKUNDIG		REDEKUNDIG	
LW	Lidwoord	O	Onderwerp
BLW	Bepaald lidwoord	G	Gezegde
OLW	Onbepaald lidwoord	PG	Persoonsvorm
ZN	Zelfstandig naamwoord	WG	Werkwoordelijk gezegde
BN	Bijvoeglijk naamwoord	NG	Naamwoordelijk gezegde
WW	Werkwoord	LV	Lijdend voorwerp
ZWW	Zelfstandig werkwoord	MV	Meewerkend voorwerp
HWW	Hulpwerkwoord	VV	Voorzetselvoorwerp
KWW	Koppelwerkwoord	BWB	Bijwoordelijke bepaling
PV	Persoonsvorm	BVB	Bijvoeglijke bepaling
VD	Voltooid deelwoord		
OD	Onvoltooid deelwoord		
INF	Infinitief		
OTT	Onvoltooid tegenwoordige tijd		
OVT	Onvoltooid verleden tijd		
VTT	Voltooid tegenwoordige tijd		
VVT	Voltooid verleden tijd		
VNW	Voornaamwoorden		
Pers.VNW	Persoonlijk voornaamwoord		
Bez.VNW	Bezittelijk voornaamwoord		
Aanw.VNW	Aanwijzend voornaamwoord		
Vr.VNW	Vragend voornaamwoord		
Betr.VNW	Betrekkelijk voornaamwoord		
Onbep.VNW	Onbepaald voornaamwoord		
Wed.VNW	Wederkerend voornaamwoord		
Wedig.VNW	Wederkerig voornaamwoord		
BW	Bijwoord		
		DIVERSEN	
		m	mannelijk
		vr	vrouwelijk
		onz	onzijdig

Afkortingen - vervolg

VZ	Voorzetsel	DU	Duits
VGW	Voegwoord	EN	Engels
		FA	Frans
		LA	Latijn
TELW	Telwoord	NE	Nederlands

Inleiding

Ontleden.

Als je een zin ontleeft, doe je eigenlijk niets anders dan hem in stukken verdelen.

Je haalt 'm uit elkaar. Dat kan je op twee manieren doen.

- **Taalkundig ontleden.**

Je haalt een zin helemaal uit elkaar, woord voor woord. Elk apart woord geef je een naam.

Dat noemen we taalkundig ontleden.

Bij taalkundig ontleden praten we over woordsoorten.

Het eerste deel van dit boekje gaat over taalkundig ontleden en dus over woordsoorten.

- **Redekundig ontleden.**

Je kan een zin ook op een andere manier uit elkaar halen.

Je kijkt dan niet meer naar elk woord apart.

Je kijkt naar delen van de zin, die bij elkaar horen en die een bepaalde functie in de zin hebben.

Bij redekundig ontleden praten we over zinsdelen.

Het tweede deel van dit boekje gaat over redekundig ontleden en dus over zinsdelen.

Afkortingen.

Voor woordsoorten en zinsdelen zullen we in het algemeen standaardafkortingen gebruiken.

Alle talensecties zullen deze afkortingen bekend veronderstellen en in hun lessen ook gebruiken. Je doet er dus goed aan om die afkortingen uit je hoofd te leren. Op pagina 3 vind je de afkortingen die we gebruiken.

Klinkers en medeklinkers.

Woorden bestaan uit klinkers en medeklinkers.

De klinkers zijn: a – e – i – o – u – y.

Alle andere letters uit ons alfabet noemen we medeklinkers.

In diverse moderne vreemde talen is het van belang om te letten op woorden die met een klinker beginnen.

FA

De 'h', klinker of medeklinker?

De h is eigenlijk een medeklinker. In het Frans wordt hij wel geschreven, maar nooit uitgesproken.

Toch is er verschil.

De **h** kan toonloos zijn, **stom** zeggen we dan. Je doet in dit geval net alsof hij er helemaal niet staat en het zelfstandig naamwoord met een **klinker** begint.

Inleiding - vervolg

Een **h** kan echter ook **stemhebbend** zijn (aspiré, zeggen de Fransen dan). In woordenboeken worden zelfstandige naamwoorden die beginnen met een stemhebbende h op een aparte manier vermeld. Elk woordenboek doet dat jammer genoeg op een andere manier (soms wordt de h voorafgegaan door een •, soms wordt de h schuingedrukt). Bij deze zelfstandige naamwoorden doe je net alsof het woord met een **medeklinker** begint.

gewoonte is	habitude , een stomme h,	dus	l' habitude
hoogte is	• hauteur , een stemhebbende h,	dus	la hauteur
	hauteur , een stemhebbende h,	dus	la hauteur

Naamvallen in het Duits en Latijn

In het Nederlands kennen we geen naamvallen meer. Vroeger hadden we die wel. Een enkele daarvan is nog blijven bestaan. Bijvoorbeeld in een uitdrukking als **de heer des huizes**.

In het Duits en het Latijn bestaan er echter wel naamvallen.
Het Duits heeft er vier, het Latijn heeft er zelfs zes.

Bij het redekundig ontleden verdelen we de zin in zinsdelen.

Al die zinsdelen hebben een naam: onderwerp, meewerkend voorwerp en lijdend voorwerp.

Het Duits en het Latijn laten door de manier waarop een woord geschreven wordt, altijd heel goed zien welke functie een zinsdeel in de zin heeft.

Een ZN dat onderwerp is wordt bijvoorbeeld anders geschreven dan een ZN dat lijdend voorwerp is. De lidwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en voornaamwoorden die bij zo'n woord horen doen dat ook en passen zich aan bij het ZN.

In het woordenboek vinden we altijd de vorm van het woord zoals die is in de eerste naamval. Het veranderen van vorm noemen we ook wel vervoegen.

DU

De vier naamvallen van het Duits zijn:

- Het onderwerp eerste naamval.
Het bezit ergens van tweede naamval.
Het meewerkend voorwerp derde naamval.
Het lijdend voorwerp vierde naamval.
- Veel woorden in de zin krijgen door die naamvallen een andere vorm.
- Die vorm kan ook nog eens veranderen al naar gelang een woord enkelvoud of meervoud is.
- Die vorm kan ook nog eens veranderen omdat het ZN mannelijk, vrouwelijk of onzijdig is.

Naamvallen in het Duits en Latijn - vervolg

LA

De zes naamvallen van het Latijn zijn:

- Het onderwerp nominativus
- Het bezit ergens van genitivus
- Meewerkend voorwerp dativus
- Lijdend voorwerp accusativus
- Bijwoordelijke bepaling ablativus.
- Aanspreekvorm vocativus (meestal gelijk aan de nominativus)
- Veel woorden krijgen door die naamvallen een andere vorm.
- Die vorm kan ook nog eens veranderen al naar gelang een woord enkelvoud of meervoud is.
- Die vorm kan ook nog eens veranderen omdat allerlei woorden op een bepaalde manier worden vervoegd of verbogen. Voor ZN, BN, VN en TELW zijn er 5 groepen, vijf manieren om woorden te vervoegen.

Taalkundig ontleden

Bij taalkundig ontleden haal je, zo stond er al in de inleiding, een zin helemaal uit elkaar, woord voor woord. Bij taalkundig ontleden hebben we het over woordsoorten. Je komt immers steeds verschillende soorten woorden tegen.

Elk apart woord kan je een naam geven. We zeggen ook wel: je kan elk woord **benoemen**.

Bij het taalkundig ontleden kom je in het Nederlands **tien** verschillende hoofdsoorten tegen. We hebben het dan bijvoorbeeld over een lidwoord, een zelfstandig naamwoord, een werkwoord, een voornaamwoord.

Sommige van die hoofdsoorten kunnen we ook nog eens onderverdelen. Zo zijn er bijvoorbeeld een groot aantal verschillende voornaamwoorden. We kennen bijvoorbeeld een vragend voornaamwoord, een betrekkelijk voornaamwoord, een persoonlijk voornaamwoord.

Bij toetsen zal je docent Nederlands je vragen om bepaalde woorden in een zin te benoemen. We spreken af dat je die woorden onderstreept. Er boven schrijf de juiste afkorting van de woordsoort.

Voorbeeld: benoem de schuingedrukte woorden:

In de stad moet je bijna overal betalen, als je auto wil parkeren.

VZ	ZN	PV	Bez. VNW								
<i>In</i>	<i>de</i>	<i>stad</i>	<i>moet</i>	<i>je</i>	<i>overal</i>	<i>betalen,</i>	<i>als</i>	<i>je</i>	<i>auto</i>	<i>wil</i>	<i>parkeren.</i>

1 Het lidwoord (LW)

- Lidwoorden kunnen nooit alleen worden gebruikt.
In een zin worden ze altijd samen met zelfstandige naamwoorden gebruikt.
- Het Latijn kent in tegenstelling tot de andere talen geen lidwoord.
- Er zijn bepaalde lidwoorden (**BLW**) en onbepaalde lidwoorden (**OLW**).
Een **BLW** geeft aan dat het om één persoon of één bepaald ding gaat.
Een **OLW** geeft aan dat het om een willekeurige persoon of een willekeurig ding gaat.

NE

- **De, het** zijn de bepaalde lidwoorden.
de man – de vrouw – de jongen
het meisje – het boek – het land – het jongetje
- **Een** is het onbepaalde lidwoord, maar alleen als je het kan uitspreken als 'n'.
Een is een telwoord als je het als één uitspreekt.
een man – een vrouw – een jongen – een camera – een televisie
een meisje – een boek – een land – een jongetje
- **De** is het enige lidwoord dat we in het meervoud gebruiken.
de man – **de** mannen het meisje – **de** meisjes.
- **Het** kan in een zin soms toch alleen gebruikt worden, zonder zelfstandig naamwoord.
In dat geval is het geen lidwoord.
Hij heeft **het** niet gedaan. **Het** heeft gisteren verschrikkelijk hard geregend.
het is persoonlijk voornaamwoord het is een onbepaald voornaamwoord.
Zie ook pagina 64.

1 Het lidwoord (LW)

EN

- In het EN zijn er twee lidwoorden
- the**, het bepaalde lidwoord
- a** of **an** het onbepaalde lidwoord, **an** gebruik je voor woorden die met een klinker beginnen.
the man **the** woman **a** man **an** old man, **an** accent.

DU

- Het DU heeft zelfstandige naamwoorden die mannelijk, vrouwelijk of onzijdig zijn.
- Het lidwoord, bepaald en onbepaald, heeft voor elk van die woorden een andere vorm.
- In het meervoud heeft het bepaalde lidwoord één vorm (voor mannelijk, vrouwelijk en onzijdig).

	Enkelvoud		Meervoud	
Bepaald lidwoord mannelijk	der	der Mann	die	die Männer
Bepaald lidwoord vrouwelijk	die	die Frau	die	die Frauen
Bepaald lidwoord onzijdig	das	das Mädchen	die	die Mädchen
Onbepaald lidwoord mannelijk enkelvoud	ein	ein Mann		
Onbepaald lidwoord vrouwelijk enkelvoud	eine	eine Frau.		

- Het DU heeft bovendien vier naamvallen. Zo krijg je dan het volgende schema

Bepaald lidwoord				Onbepaald lidwoord		
man.	vrouw.	onz.	meerv.	man.	vrouw.	onz.
der	die	das	die	ein	eine	ein
des	der	des	der	eines	einer	eines
dem	der	dem	den	einem	einer	einem
den	die	das	die	einen	eine	ein
NL	de	de	het	de	een	een

1 Het lidwoord (LW) - vervolg

FA

- Het FA heeft zelfstandige naamwoorden die mannelijk of vrouwelijk zijn.
- Het lidwoord, bepaald of onbepaald, heeft voor elk van die woorden een andere vorm.
- Het bepaalde lidwoord heeft in het meervoud één vorm (voor mannelijk en vrouwelijk).
- Het bepaalde lidwoord **le** of **la** wordt als **l'** geschreven voor woorden die met een klinker of een stomme h (zie pagina 5).

Bepaald lidwoord mannelijk enkelvoud:	le	le livre
Bepaald lidwoord vrouwelijk enkelvoud	la	la femme
Bepaald lidwoord meervoud	les	les livres, les femmes

Bepaald lidwoord voor klinker h:
mannelijk of vrouwelijk maakt niet uit **l'** l'homme, l'ami, l'amie

Onbepaald lidwoord mannelijk enkelvoud	un	un homme
Onbepaald lidwoord mannelijk enkelvoud	une	une femme.

- Het FA is de enige taal die voor het onbepaald lidwoord een meervoud heeft.

Dit lidwoord noemen we een delend lidwoord.

NE	een kind	kinderen
EN	a child	children
DU	ein Kind	Kinder
FA	un enfant	des enfants.

2 Het zelfstandig naamwoord (ZN)

Zelfstandige naamwoorden zijn woorden voor:

- mensen man, vrouw, jongen
- dingen auto, televisie
- dieren hond, leeuw
- abstracte begrippen zo noemen we dingen die je niet met je handen kan aanraken, zoals: liefde, oorlog, tevredenheid
- eigennamen Jan, Berlijn, Engeland, Peugeot, Volkswagen
- (soms) hele werkwoorden eten, drinken

Kenmerkend voor zelfstandige naamwoorden is:

- je kan ze meestal in het meervoud zetten.
- je kan er een lidwoord voor zetten.
- je kan er vaak een verkleinwoord van maken.

Zelfstandige naamwoorden hebben een geslacht. Dat wil zeggen ze kunnen

- mannelijk zijn
- vrouwelijk zijn
- onzijdig zijn.

NE

- Het verschil tussen **mannelijk** en **vrouwelijk** is voor de meeste Nederlanders niet duidelijk meer. Mannelijke en vrouwelijke **ZN** worden altijd met het lidwoord **de** gebruikt.

de man **de** vrouw

- **Onzijdige** zelfstandige naamwoorden worden gebruikt met het lidwoord **het**. Verkleinwoorden zijn altijd onzijdig.

het huis de hond **het** hondje de jongen **het** jongetje

2 Het zelfstandig naamwoord (ZN) - vervolg

- Het **meervoud** wordt meestal gevormd door achter het enkelvoud een **s** of **en** te zetten.
Soms krijgen zelfstandige naamwoorden in het meervoud een klinkerverandering.
Soms verdwijnt er zo maar een klinker.
Soms wordt de medeklinker aan het eind verdubbeld of hij verandert.

één tafel – twee tafels	één boek – twee boeken
één stad – twee steden	
één doos – twee dozen	
één tas – twee tassen	
- Sommige zelfstandige naamwoorden komen alleen in het **enkelvoud** voor.
Eigennamen en hele werkwoorden, gebruikt als zelfstandig naamwoord, zijn daarvan voorbeelden.

het zand	Jan	Engeland	het eten
----------	-----	----------	----------
- Sommige zelfstandige naamwoorden komen alleen in het **meervoud** voor.

de kosten	de onkosten	de hersenen
-----------	-------------	-------------
- **Verkleinwoorden** eindigen in het Nederlands altijd op **-je**. Soms verandert het ZN ook voor **-je**.

de tas	het tasje	het ding	het dingetje
de naam	het naampje	de baan	het baantje

2 Het zelfstandig naamwoord (ZN)

EN

- **Mannelijk, vrouwelijk of onzijdig** is van minder belang dan in andere talen.
- Het **meervoud** vind je door een **s** achter het ZN te zetten. Er zijn uitzonderingen.
the book the books the car the cars the foot **the feet**
- Het meervoud van woorden met een **-sis** klank aan het eind maak je door er **-es** achter te zetten.
match matches bus buses
- **Verkleinwoorden** zijn er bijna niet. Meestal gebruik je het bijvoeglijk naamwoord **small** of **little**.
het jongetje the **little** boy een riviervtje a **small** river

DU

- Het DU schrijft alle ZN met een **HOOFDLETTER**.
der Mann die Frau das Mädchen
- Het DU heeft ZN die **mannelijk, vrouwelijk of onzijdig** zijn.
Het lidwoord heeft voor elk van die woorden een andere vorm
- De **meervoudsregels** in het DU zijn niet makkelijk. Je woordenboek kan uitkomst brengen.
- **Verkleinwoorden** zijn, net als in het NE, onzijdig. Zij eindigen op **chen** of op **lein**.
De klinker in de lettergreep ervoor krijgt een Umlaut.
der Hund das Hündchen das Hündlein

FA

- Het FA heeft ZN die **mannelijk of vrouwelijk** zijn.
Het lidwoord heeft voor elk van die woorden een andere vorm (zie hoofdstuk 1).
Soms zijn ZN zowel mannelijk als vrouwelijk, de betekenis verandert dan.
le tour = de ronde, de beurt le Tour de France
la tour = de toren la Tour Eiffel
- ZN krijgen vaak een **s** in het **meervoud**. Maar er zijn ook andere regels.
la maison les maisons MAAR : le nez les nez l'animal les animaux
- **Verkleinwoorden** zijn er bijna niet. Meestal gebruik je het bijvoeglijk naamwoord **petit** (klein).
het jongetje le petit garçon

2 Het zelfstandig naamwoord (ZN) - vervolg

- In het **meervoud** hebben sommige woorden een andere betekenis.

le devoir = de plicht	les devoirs = het huiswerk
la vacance = de vacature	les vacances = vakantie

LA

- ZN hebben **geen lidwoord**. Het Latijn kent dit woord gewoonweg niet.
- ZN kunnen **mannelijk, vrouwelijk, onzijdig, enkelvoud of meervoud** zijn.
- ZN hebben een **naamval** (er zijn er 6). Elke naamval kan een andere **uitgang** krijgen.
- Het krijgen van een andere naamval heet **verbuigen** of **declineren**.
- Er zijn 5 verschillende manieren van verbuigen: vijf **declinaties**.

Een declinatie: de ZN die eindigen op een **-a**.

	enkelvoud	meervoud
nominativus	puella	puellae
genitivus	puellae	puellarum
dativus	puellae	puellis
accusativus	puellam	puellas
ablativus	puella	puellis
vocativus	puella	puellae

3 Het bijvoeglijk naamwoord (BN)

Een bijvoeglijk naamwoord zegt altijd iets over een zelfstandig naamwoord.

Daarom staat een bijvoeglijk naamwoord in het Nederlands heel vaak voor een zelfstandig naamwoord.

Maar, een bijvoeglijk naamwoord kan ook ergens anders in de zin staan. Het zegt dan nog steeds iets over het zelfstandig naamwoord dat ergens anders in de zin staat.

NE

- Als een BN **rechtstreeks** bij een zelfstandig naamwoord staat, dan zet het Nederlands het bijvoeglijk naamwoord altijd **vóór** het zelfstandig naamwoord. Opvallend is dat achter het bijvoeglijk naamwoord in dat geval vaak een **e** komt te staan.

het leuke boek de leuke boeken

de mooie film de mooie films

het mooie huis

maar: een **mooi** huis

- Het BN kan ook een stuk verderop in de zin staan. In de zin staat dan heel vaak het werkwoord **zijn** of **worden**. Opvallend is dat het bijvoeglijk naamwoord dan geen **e** krijgt.

het boek is **leuk**

de boeken die ik gelezen heb, zijn **leuk**

de film is **mooi**

de films die ik in de bioscoop zag, zijn **mooi**.

- BN die een stof of een materiaal aangeven, eindigen op **en**.

het **gouden** horloge

de **houten** deur

het **stenen** huis

- BN hebben een **vergroten** trap. We zetten er dan meestal **er** achter. Eindigt het BN op een medeklinker, dan verdubbelt die medeklinker.

het boek is leuk

het boek is **leuker**

de film is mooi de film is **mooier**.

de weg is glad

die weg is **gladder**.

LET OP: we zeggen, we schrijven:

leuker dan.

3 Het bijvoeglijk naamwoord (BN) - vervolg

- BN hebben een **overtreffende** trap. We zetten er meestal **ste** achter.
Als zo'n woord verderop in de zin staat dan zetten we er ook nog eens **de** of **het** voor.

het leuke boek	het leukste boek
de film is mooi	de film is de mooiste die ik ooit heb gezien.

- Soms zijn de vergrotende en de overtreffende trap onregelmatig.

goed	beter	best
------	-------	------

3 Het bijvoeglijk naamwoord (BN)

- BN kunnen een andere vorm krijgen. Zij kunnen ook een andere plek krijgen dan in het Nederlands.

EN

- Het BN verandert eigenlijk nooit en staat bijna altijd voor het ZN.

the **old** book the **old** books the book is **old** the books are **old**.

- Vergrotende** trap: BN + **-er**. **Overtreffende** trap: BN + **-est**.

Dit geldt ook voor BN met 2 lettergrepen, met de klemtoon op de laatste lettergreep en BN die eindigen op -ow, -le, -er, -some.

tall	taller	tallest	small	smaller	smallest
polite	politer	politest	narrow	narrower	narrowest

- Andere BN vormen de trappen van vergelijking met **more** en **the most**.

beautiful **more** beautiful **the most** beautiful

- Vergrotende en overtreffende** trappen zijn voor sommige woorden onregelmatig.

goed good better best

DU

- Het BN staat voor het ZN en past zich aan in geslacht, enkelvoud of meervoud en in naamval.

Der **alte** Mann ist krank. alt werd alte (1^e naamval mannelijk enkelvoud)

Ich sehe den **alten** Mann alt werd alten (4e naamval mannelijk enkelvoud)

- BN niet direct voor een ZN, maar verderop in de zin: het BN verandert niet.

Der **ranke** Mann maar Der Mann ist **krank**.

- Vergrotende** trap: zet **er** of **r** achter het BN. BN met één lettergreep? Gebruik een Umlaut.

alt **älter** interessant **interessanter**

- Overtreffende** trap: zet **est** of **st** achter het BN. BN met één lettergreep? Gebruik ook een Umlaut.

schön schönst alt **ältest** interessant **interessantest**

3 Het bijvoeglijk naamwoord (BN) - vervolg

FA

- Het BN kan voor of achter het ZN staan. De meeste BN staan achter het ZN.
un **grand** livre un livre **intéressant**
- Het BN past zich altijd aan bij het ZN.
le grand livre les grands livres les livres sont grands
la grande femme les grandes femmes les femmes sont grandes
- Vergrotende** trap: zet **plus** voor het BN.
un grand livre un plus grand livre
- Overtreffende** trap: zet **le plus** (of **la plus** of **les plus**) voor het BN.
le grand livre le plus grand livres les plus grands livres
la grande femme la plus grande femme les plus grandes femmes
- Vergrotende en overtreffende** trappen zijn voor sommige woorden onregelmatig.
goed bon meilleur le meilleur

LA

- BN passen zich aan bij ZN, mannelijk, vrouwelijk, onzijdig, enkel- meervoud en naamval. Dit aanpassen heet 'congrueren'.
- Vergrotende** trap: zet achter de stam van een BN **ior** (m. en vr) of **ius** (onz)
Overtreffende trap: zet achter de stam van een BN **-issimus** (m) – **issima** (vr) – **issimum** (onz).
hoog altus stam alt- hoger **altior** **altius**
 altissimus altissima **altissimum**
- De overtreffende en de vergrotende trap zijn soms ook onregelmatig.
goed bonus melior optimus

4 Het werkwoord (WW)

- Werkwoorden geven aan wat iemand doet of wat er gebeurt.
- Werkwoorden hebben verschillende vormen. Er zijn (in het NE) drie **hoofdvormen**.
- Werkwoorden hebben verschillende tijden.
- Werkwoorden kunnen zwak, sterk en onregelmatig zijn.
- Er zijn zelfstandige werkwoorden, hulpwerkwoorden en koppelwerkwoorden.

NE

In het NE zijn er drie hoofdvormen van het werkwoord:

- de infinitief (het hele werkwoord)
- de persoonsvorm
- het deelwoord.

4.1 De infinitief (INF)

- De infinitief wordt ook wel het hele werkwoord of de onbepaalde wijs genoemd. Het is de vorm van het werkwoord zoals je die in het woordenboek vindt.

In het NE eindigt een infinitief op **–en** of **–n**.

lopen	zeggen	hebben	doen	zijn
-------	--------	--------	------	------

- De infinitief kan ook worden gebruikt als zelfstandig naamwoord (ZN).

Ik heb een hekel aan **lopen**. Het **eten** is niet lekker.

- Elk werkwoord heeft een **stam**.

De stam van het WW is gelijk aan de **ik-vorm** van het WW.

Je kunt de stam meestal ook vinden door de letters **–en** bij de infinitief weg te halen.

zeggen	stam: zeg (ik zeg)	doen	stam: doe (ik doe)
--------	---------------------------	------	---------------------------

- De gebiedende wijs in het NE is gelijk aan de stam van het werkwoord.

doe dit, doe dat	doen	de stam is doe (ik doe)
------------------	------	-------------------------

4 Het werkwoord (WW)

- Hoofdvormen bestaan in alle andere talen ook, maar hoeven niet dezelfde te zijn als in het NE. In plaats van hoofdvormen spreken we ook wel van **hoofdtijden** of **stamtijden**. Soms heb je ze nodig omdat andere tijden van die hoofdtijden worden afgeleid.
- Zwakke en sterke werkwoorden zijn alleen belangrijk voor het DU.
- Onregelmatige werkwoorden zijn er in alle talen.

4.1 De infinitief (INF)

- De infinitief is de vorm van het WW die je in het woordenboek vindt.

EN

- De infinitief wordt altijd voorafgegaan door het woordje **to**.
gaan = **to** go lopen = **to** walk zijn = **to** be

DU

- De infinitief eindigt op **-en** of op **-n**.
essen wechse**n**
- De stam van het werkwoord vind je door bij de infinitief **-en** of **-n** weg te laten.
essen stam: **ess-** wechse**n** stam: **wechsel-**
- De infinitief kan worden gebruikt als ZN. Dit ZN is dan altijd onzijdig en krijgt een hoofdletter.
Das **Essen** is herrlich. Het eten is heerlijk

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

FA

- Er zijn in het FA voor de regelmatige werkwoorden drie verschillende infinitieven.
 - De stam vind je door de kenmerkende letters van de infinitief weg te laten.
	-er	-ir	-re
	travailler	finir	rendre
stam :	travaill-	fin-	rend-
- Een vierde groep werkwoorden (eindigend op -oir) is onregelmatig.
 - De infinitief is ook in het FA een hoofdtijd. Je gebruikt hem voor de futur (de toekomstige tijd).
werken travailler	je travaillera <i>ï</i>	ik zal werken

LA

- In het LA zijn er 4 groepen (ook wel conjugaties genoemd).

a conjug.	vocare	stam : voca
e-conjug	delere	stam : dele
i-conjug	audire	stam: audi
consonant	regere	stam: reg

4 Het werkwoord (WW)

Een infinitief kan nooit van vorm veranderen.

De persoonsvorm wel. De vorm verandert bijvoorbeeld van enkelvoud naar meervoud.

Een persoonsvorm kan ook van tijd veranderen.

4.2 De persoonsvorm (PV)

NE

- Is de tweede hoofdvorm van het werkwoord.
- De persoonsvorm is de vorm van het werkwoord die zich aanpast bij de persoon die erbij hoort.

zeggen ik **zeg**

jij **zeft**

hij **zeft**

wij **zeggen**

jullie **zeggen**

zij **zeggen**

vinden ik **vind**

jij **vindt**

hij **vindt**

wij **vinden**

jullie **vinden**

zij **vinden**

- De persoonsvorm heeft in de verleden tijd een andere vorm dan in de tegenwoordige tijd.

zeggen ik **zeg**

ik **zei**

wij **zeggen**

wij **zeiden**

tegenwoordige tijd

verleden tijd

Je kan een een persoonsvorm op verschillende manieren vinden.

- Maak de zin vragend, de persoonsvorm wordt het eerste woord van de zin.

Hij **keek** naar de televisie.

Keek hij naar de televisie?

- Zet de zin een andere tijd. De werkwoordsvorm die verandert, is de persoonsvorm.

Hij **kijkt** naar de televisie.

Hij **keek** naar de televisie.

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

- Bij de PV praten we over eerste, tweede, derde persoon, en ook over enkelvoud en meervoud.

ik	1^e persoon enkelvoud	de spreker zelf
jij, je, u	2^e persoon enkelvoud	de persoon die wordt aangesproken
hij, zij, ze, het	3^e persoon enkelvoud	de persoon over wie wordt gesproken
wij	1^e persoon meervoud	de sprekers zelf
jullie	2^e persoon meervoud	de personen die worden aangesproken
zij, ze	3^e persoon meervoud	de personen over wie wordt gesproken

- In plaats van ik, jij, hij etc kan er in een zin ook een zelfstandig naamwoord staan.

Om welke persoon gaat het dan?

De **jongen** keek naar de tv..

De jongen kan je vervangen door hij, derde persoon enkelvoud.

De persoonsvorm staat dus in de derde persoon enkelvoud.

De **jongen en zijn vriendin** keken naar de tv.

De jongen en zijn vriendin kan je vervangen door zij, derde persoon meervoud.

De persoonsvorm staat dus in de derde persoon meervoud.

4 Het werkwoord (WW)

4.2 De persoonsvorm (PV)

- De persoonsvorm verandert van vorm in de verleden tijd. Dat gebeurt in alle talen. Vergelijk eens de vormen van de tegenwoordige en de verleden tijd hieronder.

EN	I talk	I talked
DU	Ich spreche	Ich sprach
FA	Je parle	Je parlais
LA	Voco	Vocabam

- De persoonsvorm verandert steeds met de persoon die erbij hoort. In het EN gebeurt dat 't minst. In het FA en het LA het meest. Vergelijk eens de persoonsvormen in de tegenwoordige tijd.

ENGELS	DUITS	FRANS	LATIJN
I talk	ich komme	je travaille	voco
you talk	du kommst	tu travailles	vocas
he talks	er kommt	il travaille	vocat
we talk	wir kommen	nous travaillons	vocamus
you talk	ihr kommt	vous travaillez	vocatis
they talk	sie kommen	ils travaillent	vocant

4 Het werkwoord (WW)

4.3 Het deelwoord

- Er zijn twee soorten deelwoorden: het voltooid en het onvoltooid deelwoord.
- Een **voltooid** deelwoord staat in een zin met de voltooid tijd.
- Het **onvoltooid** deelwoord geeft aan dat iemand ergens mee bezig is of dat er iets aan de gang is.

Het voltooid deelwoord (VD)

NE

- Het **voltooid** deelwoord wordt gebruikt met een vorm van **hebben**, **zijn** of **worden**.
- Het **voltooid** deelwoord begint vaak met **ge-**. Soms is dat niet het geval.
Ik heb gisteren naar de tv **gekeken**. Zij hebben zich tot het uiterste **verdedigd**.
Hij is op vakantie **gegaan**. Ik heb mijn rekening **betaald**.
- Het **voltooid** deelwoord van **zwakke werkwoorden** eindigt op een **-d** of op een **-t**.
Het **voltooid** deelwoord van **sterke werkwoorden** eindigt op **-en**.
(kijk op pag 18 voor de begrippen zwakke en sterke werkwoorden)
Zij hebben zich tot het uiterste **verdedigd**. Ik heb mijn proefwerk niet **gemaakt**. Zwak
Ik heb heerlijk **gezwommen**. Ik heb hard **gelopen**. Sterk
- Soms is het voltooid deelwoord lastig te herkennen. VD en INF zien er precies hetzelfde uit.
VD: Ik heb je SMS-je **ontvangen**. **Ontvangen** is een voltooid deelwoord, want:
-Er staat een PV van hebben.
-Ontvangen kan je vervangen door gekregen.
-Gekregen is een voltooid deelwoord.

INF: Ik kan je SMS-je niet **ontvangen**. **Ontvangen** is een infinitief, want:
-Er staat geen PV van hebben.
-Ontvangen kan je niet vervangen door gekregen.
-Ik kan je SMS-je niet gekregen is geen goede zin.

4 Het werkwoord (WW)

4.3 Het deelwoord

Het voltooid deelwoord (VD)

- Alle talen gebruiken in de voltooiden tijden een PV van **hebben** of **zijn** met een voltooid deelwoord.
- De WW die helpen bij het maken van de voltooiden tijden (**zijn/hebben** etc) zijn hulpwerkwoorden.
- Tussen talen onderling zijn er verschillen, als het gaat om het gebruik van “**hebben**” of “**zijn**”.

EN

- Bij regelmatige werkwoorden is het VD gelijk aan de verleden tijd.
- De meeste werkwoorden worden vervoegd met **to have**.

I lost my watch last week

I was

I **have just lost** my watch

I **have been**

NE: ik **ben geweest**

DU

- Soms begint het VD net als in het NL met **ge-**. Bij alle WW die eindigen op –ieren is dat niet zo.
- Een VD van een zwak WW eindigt altijd op een –t (nooit op een –d zoals in het NL wel kan).
- Een VD van een sterk WW eindigt altijd op –en.

Ich habe das nicht **gemacht**.

Ich habe **geschlafen**.

Ich habe **spaziert** (gewandeld)

Ich habe **gerufen**.

Zwak

Sterk

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

FA

- Het VD heeft voor de regelmatige werkwoorden steeds een andere vorm.
- Die vorm is afhankelijk van het soort werkwoord (een ww op –er, -ir, -re of –oir).
- De meeste werkwoorden worden met avoir vervoegd (ook het werkwoord zijn=être).

parler	j'ai parlé	finir	j'ai fini	rendre	j'ai rendu	recevoir	j'ai reçu
être	j'ai été (NE: ik ben geweest).						

- Een VD dat met être wordt vervoegd past zich aan bij het onderwerp.

Il est arrivé.	Ils sont arrivés.	Elle est arrivée.	Elles sont arrivées.
----------------	-------------------	-------------------	----------------------

4.3 Het deelwoord

Het onvoltooid deelwoord (OD)

- Het **onvoltooid** deelwoord wordt in het NE niet veel gebruikt.
- Een **onvoltooid** deelwoord maak je door achter de infinitief **-d** of **-de** te plaatsen.
Hij kwam **struikelend** binnen. Hij kwam **lachend** binnen.

- Het OD wordt in het EN vaak gebruikt.
- Het eindigt op **-ing**. Deze letters zet je achter de infinitief.
- Je kan een persoonsvorm van het WW **to be** met het OD gebruiken.
- Deze WW.vorm geeft altijd aan dat je ergens mee bezig bent.

She **was washing** her hair when I called her.

- Het OD eindigt altijd op een **-d**.
Laufend in Amsterdam

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

FA

- In het FA wordt het OD vaak gebruikt. Het eindigt altijd op –**ant**.
 - Soms wordt het onvoltooid deelwoord voorafgegaan door het woordje **en**.
- parler **parlant** (pratend) **en parlant** al pratend

4 Het werkwoord (WW)

4.3 Het deelwoord

Deelwoorden in het Latijn

LA

- Het LA heeft drie deelwoorden.

Roepen is vocare, stam is voca.

Stam + -ns	is het onvoltooid deelwoord:	voca	vocans	roepend
Stam + -tus	is het voltooid deelwoord	voca	vocatus	geroepen
Stam + -turus	is het toekomstig deelwoord	voca	vocaturus	zullende roepen

- Het voltooid deelwoord wordt in het LA niet gebruikt voor de voltooide tijd.
Het NE, EN, DU, en FA gebruiken een vorm van “hebben” of “zijn” met een VD.

Het LA gebruikt één aparte persoonsvorm. Vergelijk maar eens.

NE	Ik heb geroepen
EN	I have called
DU	Ich habe gerufen
FA	J'ai appelé
LA	Vocavi.

4 Het werkwoord (WW)

4.4 De tijden van een WW

- WW kunnen allerlei tijden hebben.
- De **tegenwoordige** of de **verleden** tijd bijvoorbeeld.
Aan de persoonsvorm kan je dat zien.
- De **voltooide** tijd.
Er staat in de zin een voltooid deelwoord **samen** met een vorm van het hulpwerkwoord **hebben** of **zijn**.
- De **onvoltooide** tijd.
Er staat geen vorm van het hulpwerkwoord **hebben** of **zijn** in de zin.
- De **toekomende** tijd.
In het NE staat er een vorm van het werkwoord **zullen** in de zin.
- Bovenstaande begrippen kunnen ook in combinaties voorkomen. Kijk hieronder bij Nederlands.

NE

tegenwoordige tijden (actief)

onvoltooid tegenwoordige tijd (ott)
ik **leer** een proefwerk.

voltooid tegenwoordige tijd (vtt)
ik **heb** een proefwerk **geleerd**.

onvoltooid tegenwoordig toekomende tijd (ottt)
ik **zal** een boek **kopen**.

voltooid tegenwoordig toekomende tijd (vttt)
ik **zal** een boek **gekocht hebben**.

verleden tijden (actief)

onvoltooid verleden tijd (ovt)
ik **leerde** een proefwerk.

voltooid verleden tijd (vvt)
ik **had** een proefwerk **geleerd**.

onvoltooid verleden toekomende tijd (ovtt)
ik **zou** een boek **kopen**.

voltooid verleden toekomende tijd (vvtv)
ik **zou** een boek **gekocht hebben**.

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

tegenwoordige tijden (passief)

onvoltooid tegenwoordige tijd (ott)
het proefwerk **wordt** door mij **geleerd**.

voltooid tegenwoordige tijd (vtt)
het proefwerk **is** door mij **geleerd**.

onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd (ottt)
het boek **zal** door mij **worden gekocht**.

voltooid tegenwoordig toekomstige tijd (vttt)
het boek **zal** door mij **zijn gekocht**.

verleden tijden (passief)

onvoltooid verleden tijd (ovt)
het proefwerk **werd** door mij **geleerd**.

voltooid verleden tijd (vvt)
het proefwerk **was** door mij **geleerd**.

onvoltooid verleden toekomstige tijd (ovtt)
het boek **zou** door mij **worden gekocht**.

voltooid verleden toekomstige tijd (vvtv)
het boek **zou** door mij **zijn gekocht**.

!! Zie ook pagina 105 voor bedrijvende en lijdende vorm

4 Het werkwoord (WW)

4.4 De tijden van een WW

EN

- De onvoltooid verleden tijd van regelmatige WW maak je door **–ed** achter de infinitief te zetten.
I **walked** to school. We **crossed** the Channel by boat.
- De toekomstige tijd maak je met een persoonsvorm van het WW **will/shall** en een infinitief.
I **will go** to school tomorrow.
- Van onregelmatige werkwoorden leer je meestal drie hoofdvormen.
Infinitief-onvoltooid verleden tijd-voltooid deelwoord.
to be went gone to speak spoke spoken

DU

- De toekomstige tijd maak je in het DU met behulp van het WW **werden** en een infinitief.
Ich **werde** kommen.

FA

- Het WW heeft in het FA vijf hoofdvormen. Andere tijden worden daarvan afgeleid.
- Dat geldt ook voor de onregelmatige werkwoorden. Er is steeds een strak schema.
- Afgeleide tijden hebben vaste uitgangen voor elke persoon. Regelmatig/onregelmatig maakt niet uit.

infinitief	participe présent	participe passé	o.t.t	passé simple
	onvoltooid deelwoord.	voltooid deelwoord	enkelvoud	verleden tijd

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

- Een voorbeeld:

De toekomstige tijd wordt in het FA gemaakt door achter de infinitief bepaalde uitgangen te zetten. Die uitgangen zijn die van het werkwoord **avoir**.

infinitief	marcher	uitgangen futur -	
		ai	je marcher ai
		as	tu marcher as
		a	il marcher a
		ons	nous marcher ons
		ez	vous marcher ez
		ont	ils marcher ont

LA

- Het LA heeft net als het FA hoofdtijden en daarvan afgeleide tijden.
- De tijden die worden afgeleid van de hoofdtijden hebben elk aparte uitgangen (net als het FA).

4 Het werkwoord (WW)

4.5 Zwakke, sterke en onregelmatige WW

- Zwakke en sterke werkwoorden bestaan in het Nederlands, maar ook in het Duits.
- Ze hebben ieder hun eigen kenmerken.
- Daarnaast zijn er ook nog eens onregelmatige werkwoorden. Die bestaan in alle talen.

NE ZWAKKE WERKWOORDEN

- Alle zwakke werkwoorden hebben dezelfde twee kenmerken.
- 1. De persoonsvorm eindigt in de onvoltooid verleden tijd op **-te** of op **-de**.
- 2. Het voltooid deelwoord eindigt op een **-t** of op een **-d**.

maken	ik maak te	ik heb gemaakt
leren	ik leer de	ik heb geleerd

- Het voltooid deelwoord van een zwak WW eindigt op een t of op een d. Daarvoor is een regel. Laat de letters –en bij de infinitief weg. Kijk nu naar de laatste medeklinker. Is dit een medeklinker uit het woord **'t k o f s c h i p** ? Voltooid deelwoord krijgt een **-t**.

boffen	bof	hij heeft geboft	missen	mis	gemist
--------	-----	------------------	--------	-----	--------

beloven belov hij heeft beloofd

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

NE STERKE WERKWOORDEN

- Alle sterke werkwoorden hebben dezelfde twee kenmerken.
- 1. De persoonsvorm krijgt in de onvoltooid verleden tijd een andere klinker.
- 2. Het voltooid deelwoord eindigt op **-en** en soms verandert ook de klinker.

lopen	ik liep	ik heb gelopen
spreken	ik sprak	ik heb gesproken

NE ONREGELMATIGE WERKWOORDEN

- Alle andere werkwoorden noemen we onregelmatig.
- Sommige werkwoorden zijn gewoonweg onregelmatig.
- Andere werkwoorden zijn onregelmatig ook al lijkt het soms van niet.
Ze hebben dan bijvoorbeeld maar één van de kenmerken van een zwak werkwoord.

lachen	ik lachte (zwak)	ik heb gelachen (sterk)
--------	------------------	-------------------------

4 Het werkwoord (WW)

4.5 Zwakke, sterke en onregelmatige WW

EN

- Zwakke of sterke werkwoorden bestaan in het EN niet.
- Onregelmatige werkwoorden zijn er genoeg (net als in andere talen).
- Werkwoorden zijn regelmatig als de verleden tijd en het voltooid deelwoord op dezelfde manier gevormd worden. Achter de infinitief zet je de letters **-ed**.

regelmatig:	to work	I worked	I have worked
onregelmatig	to go	I went	I have gone

DU

- Het DU heeft alle drie de soorten werkwoorden, zwak, sterk en onregelmatig.
- Bijna altijd geldt: in het NL sterk, in het D ook sterk.

DU ZWAKKE WERKWOORDEN

- De verleden tijd eindigt op **-te**. Het voltooid deelwoord eindigt op een **-t**.

spielen	spielte	gespielt
spazieren	spazierte	spaziert
wechseln	wechselte	gewechselt

DU STERKE WERKWOORDEN

- Twee kenmerken:
In de verleden tijd vindt **klinkerverandering** plaats.
Het voltooid deelwoord eindigt op **-en**.

schlafen	schliefe	geschlafen
rufen	rief	gerufen

- Alle andere werkwoorden zijn onregelmatig.

sein	war	gewesen
------	-----	---------

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

FA

- Zwakke of sterke werkwoorden bestaan in het FA niet.
- De **regelmatige** werkwoorden kan je in drie groepen verdelen: -er, -ir, -re.
Maar binnen die drie hoofdgroepen zijn er genoeg onregelmatige werkwoorden.

parler	je parle	j'ai parlé	finir	je finis	j'ai fini
aller	je vais	je suis allé	ouvrir	j'ouvre	j'ai ouvert

- De vierde groep werkwoorden, die op -oir, is grotendeels onregelmatig.

recevoir	je reçois	j'ai reçu	vouloir	je veux	j'ai voulu
----------	-----------	-----------	---------	---------	------------

LA

- Zwakke of sterke werkwoorden bestaan in het LA niet.
- Werkwoorden zijn in allerlei groepen te verdelen, conjugaties genoemd.

4 Het werkwoord (WW)

4.6 Zelfstandige WW

- Dit is de grootste groep werkwoorden, in welke taal dan ook.
- In een zin kan maar één zelfstandig werkwoord staan. Staat er in een zin maar één werkwoordsvorm, dan is dat altijd een zelfstandig werkwoord.
- Zelfstandige werkwoorden zijn altijd te vervangen door een ander werkwoord.

Kijk naar de voorbeelden in het Nederlands hieronder.

Hij **blijft** thuis.

Hij **is** thuis.

Hij **slaapt** thuis.

Hij **gaat** naar school.

Hij **loopt** naar school.

Hij **fietst** naar school.

Hij **neemt** de auto naar school.

4.7 Hulpwerkwoorden (HWW)

- Hulpwerkwoorden kunnen niet of in beperkte mate worden vervangen door een ander werkwoord.

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

NE

- Er zijn diverse soorten hulpwerkwoorden.
- De werkwoorden **zijn** en **hebben** in combinatie met een voltooid deelwoord zijn HWW van tijd.
Hij **heb** een huis gekocht. Ik **ben** naar school gegaan.
- Het werkwoord **zullen** is heel vaak het hulpwerkwoord voor de toekomstige tijd.
Hij **zal** vanavond om acht uur komen.
- Het werkwoord **worden** is het hulpwerkwoord van de lijdende vorm.
Hij **wordt** door de politie gearresteerd.
- Voorbeelden van andere hulpwerkwoorden zijn:
kunnen – mogen – moeten – willen – gaan – laten – blijken – schijnen – lijken.

4 Het werkwoord (WW)

4.7 Hulpwerkwoorden (HWW)

EN

- **To be** en **to have** zijn hulpwerkwoorden van tijd, in combinatie met een voltooid deelwoord. Soms gebruikt het EN een ander werkwoord dan het NE.

Hij heb gekocht	I have bought
Ik ben gegaan.	I have gone
Ik ben geweest	I have been .

- **Will/shall** is een HWW van de toekomstige tijd. Soms laat men de eerste 2 letters weg.
Ik **zal vanavond komen** I **will come** tonight. I'**ll come** tonight.

- **To be** is het hulpwerkwoord van de lijdende vorm. (kijk verder op pagina 105)
I **am punished** bij my father. Ik word door mijn vader gestraft

DU

- Het DU kent in het algemeen dezelfde hulpwerkwoorden als in het NE.
Er **ist** gekomen Sie **haben** geholpen.

FA

- **Avoir** en **être** zijn de hulpwerkwoorden van tijd.
- De meeste WW worden met avoir vervoegd. Soms gebruikt het FA een ander WW dan het NE.

J'ai travaillé.	Je suis allé à Paris.	J'ai été à Paris
Ik heb gewerkt.	Ik ben naar Parijs gegaan.	Ik ben in Parijs geweest.

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

- Voor de toekomstige tijd, is er in tegenstelling tot het EN en het DU, geen apart WW. Je maakt de futur (bij regelmatige WW) door achter een infinitief bepaalde uitgangen te zetten. Die uitgangen zijn overigens de uitgangen van het WW “avoir” in de tegenwoordige tijd.

Je travaillera i .	Tu réussira s	Il parlera
ik zal werken	Jij zal slagen	Hij zal praten

- Etre** is ook het hulpwerkwoord voor de lijdende vorm (kijk verder op pagina 105).

Je suis puni par mon père.	Ik word door mijn vader gestraft.
-----------------------------------	-----------------------------------

LA

- Het LA gebruikt geen hulpwerkwoord. Veel tijden worden uitgedrukt door 1 aparte vorm.

Ik heb geroepen	vocavi
Ik zal roepen	vocabo
Ik word geroepen	vocor

4 Het werkwoord (WW)

4.8 Koppelwerkwoorden (KWW)

- Een koppelwerkwoord koppelt een ZN of een BN met een ander woord in de zin.
- Het voegt iets belangrijks aan dat andere woord (het onderwerp van de zin) toe.
- Het woord dat wordt gekoppeld kan een ZN zijn, maar ook een BN.
- Als je dat ZN of dat BN weglaat, is de zin onvolledig.

Mijn vader is aardig.

Mijn vader is

Mijn vader wordt directeur.

Mijn vader wordt

Zij zijn aardig.

Zij zijn

- Bij koppelwerkwoorden krijgen we te maken met een naamwoordelijk gezegde en een naamwoordelijk deel van het gezegde. (Kijk verder op pagina 88).

NE

- De meest gebruikte koppelwerkwoorden in het NE zijn:

zijn

blijven

schijnen

worden

blijken

lijken

- De eerste drie komen het meest voor.

Kan je in een zin deze drie werkwoorden voor elkaar in de plaats zetten, dan heb je bijna zeker met een koppelwerkwoord te doen.

Mijn vader is directeur.

Mijn vader wordt directeur.

Mijn vader blijft directeur.

4 Het werkwoord (WW)

4.9 Koppelwerkwoorden (KWW)

EN

- Het koppelwerkwoord speelt in het EN geen belangrijke rol.

DU

- De kenmerken van een koppelwerkwoord zijn dezelfde als in het NE.
- **Sein** (zijn), **werden** (worden), **bleiben** (blijven) zijn de belangrijkste koppelwerkwoorden.
Er **ist** mein Bruder. Er **wird** mein Freund. Er **bleibt** immer mein Freund.

4 Het werkwoord (WW) - vervolg

FA

- De kenmerken van een koppelwerkwoord zijn dezelfde als in het NE.
- Etre** (zijn) is het belangrijkste koppelwerkwoord.
- Een koppelwerkwoord koppelt een ZN of een BN met een ander woord (het onderwerp) in de zin. Net als in het NE voegt het iets belangrijks aan het woord toe.
Tussen die twee woorden is er een nauwe band kan je zeggen.
Die band is zo nauw dat een BN zich gaat aanpassen bij dat andere woord.
Het FA is samen met het LA de enige taal die dit doet.

Le garçon est **grand**.

Il est **grand**.

Les garçons sont **grands**.

Ils sont **grands**.

La fille est **grande**

Elle est **grande**

Les filles sont **grandes**

Elles sont **grandes**.

LA

- Esse** (zijn) is het belangrijkste koppelwerkwoord.
- Het woord dat aan het andere woord in de zin gekoppeld wordt, staat altijd in de eerste naamval.
Deze man is **dokter**. Hic vir **medicus** est.
- Als het woord, dat gekoppeld wordt, een BN is dan past het zich aan bij het onderwerp.
De meisjes zijn blij. Puellae **laetae** sunt.

5 Het voornaamwoord (VNW)

- Voornaamwoorden zijn woorden die in de plaats kunnen komen van een zelfstandig naamwoord of een groep woorden waarin het ZN het belangrijkste woord is.
Mijn vader is directeur. **Hij** is directeur.
Ik heb **het boek** gelezen. Ik heb **het** gelezen
- Er zijn verschillende voornaamwoorden:
 - Persoonlijke voornaamwoorden (Pers.VNW).
 - Bezittelijke voornaamwoorden (Bez.VNW).
 - Aanwijzende voornaamwoorden (Aanw.VNW).
 - Vragende voornaamwoorden (Vr.VNW).
 - Betrekkelijke voornaamwoorden (BVN).
 - Onbepaalde voornaamwoorden (Onbep.VNW).
 - Wederkerend voornaamwoorden (Wed.VNW).

5.1 Het persoonlijk voornaamwoord (Pers.VNW)

NE

- Persoonlijke voornaamwoorden staan in plaats van personen of dingen.
Mijn vader is directeur. **Hij** is directeur.
Ik heb **het boek** gelezen. Ik heb **het** gelezen
- De vorm van het persoonlijk voornaamwoord hangt af van welk zinsdeel het is.
- Het NE maakt geen verschil tussen meewerkend en lijdend voorwerp (hen/hun uitgezonderd).

	onderwerp	meew. en lijd voorwerp
1 ^e persoon enkelvoud	ik	mij, me
2 ^e persoon enkelvoud	jij, je, u	jou, jij, u
3 ^e persoon enkelvoud	hij, zij	hem, haar, het
1 ^e persoon meervoud	wij	ons
2 ^e persoon meervoud	jullie, u	jullie, u
3 ^e persoon meervoud	zij, ze	hen, hun, ze

5 Het voornaamwoord (VNW) - vervolg

- Het Pers.VNW **hun** kan nooit worden gebruikt als onderwerp van een persoonsvorm.

Hun zeggen is geen correct NL **Zij** zeggen is wel correct.

- De Pers.VNW **hun** en **hen** hebben als meewerkend voorwerp een bijzonder gebruik.

meewerkend voorwerp

Ik heb **hun** een brief geschreven.

Ik heb **aan hen** een brief geschreven.

Beide zinnen betekenen hetzelfde.

Laat je het voorzetsel "**aan**" weg dan schrijf je **hun**.

Laat je het voorzetsel **aan** niet weg, dan schrijf je **hen**.

lijdend voorwerp

Ik heb **hen** niet gezien.

Ik heb **ze** niet gezien.

5 Het voornaamwoord (VNW)

- In alle talen bestaan VN.
- Die VN kunnen echter meer vormen hebben dan in het NE.

5.1 Het persoonlijk voornaamwoord (Pers.VNW)

- Pers.VNW hebben vaak een aparte vorm. **O, MV, LV, na een voorzetsel**. Het kan verschil maken.
- Vooral in de 3^e persoon enkelvoud
- Kijk eens naar de schema's hieronder.

EN

- Het Pers.VNW als onderwerp heeft aparte vormen.
- Het Pers.VNW als meewerkend en lijdend voorwerp heeft dezelfde vormen (net als in het NE).

	ik	jij	hij	zij	het	wij	jullie	zij
O	I	you	he	she	it	we	you	they
MV + LV	me	you	him	her	it	us	you	them

- Het Pers.VNW **ik** wordt in het EN altijd met een hoofdletter geschreven.

Gisteren kwam **ik** te laat. Yesterday **I** came too late.

DU

- Het Pers.VNW als onderwerp, meewerkend of lijdend voorwerp heeft steeds een aparte vorm.

	ik	jij	hij	zij	het	wij	jullie	zij	U
O	ich	du	er	sie	es	wir	ihr	sie	Sie
MV	mir	dir	ihm	ihr	ihm	uns	euch	ihnen	Ihnen
LV	mich	dich	ihn	sie	es	uns	euch	sie	Sie

5 Het voornaamwoord (VNW) - vervolg

FA

- Het Pers.VNW als onderwerp heeft voor elke persoon een aparte vorm.
- Het Pers.VNW voor de 3^e persoon enkelvoud en meervoud heeft voor meew. en lijd.vwp aparte vormen.

	ik	jij	hij	zij	wij	jullie	zij
O	je	tu	il	elle	nous	vous	ils / elles
MV	me	te	lui	lui	nous	vous	leur
LV	me	te	le	la	nous	vous	les

- De Pers.VNW **je-me-te-le-la** verliezen hun klinker als het volgende woord met een klinker begint.
J'ai donné Il me **l'a** donné tu **te** trompes tu **t'es** trompé (jij hebt je vergist)

LA

- Voor de vijf naamvallen is er steeds een andere vorm (hieronder 3 naamvallen).

	ik	jij	hij	zij	het	wij	jullie	zij	zij
O	ego	tu	is	ea	id	nos	vos	ei	eae
MV	mihi	tibi	ei	ei	ei	nobis	vobis	eis	eis
LV	me	te	eum	eam	id	nos	vos	eos	eas

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.2 Het bezittelijk voornaamwoord (Bez.VNW)

- Bezittelijke voornaamwoorden geven het “bezit” ergens van aan.
- Ze staan **vóór** een zelfstandig naamwoord.

NE

- Bez.VNW zijn:

mijn	ons (onze)
jouw (je)	jullie/uw
zijn/haar	hun.

- De 3e persoon enkelvoud kent twee vormen: **zijn** en **haar**. Het gebruik hangt af van de bezitter.

Hij heeft een huis.	Het is zijn huis.
Zij heeft een huis.	Het is haar huis.

- Het bezit van iets kan in het NE ook worden weergegeven door van + Pers.VNW.

Ik heb een huis.	Het huis is van mij .
Hij heeft een huis.	Het huis is van hem .

De woorden **mij** en **hem** zijn in bovenstaande voorbeelden geen bezittelijke voornaamwoorden maar persoonlijke voornaamwoorden!

- Let op het verschil tussen **jou** (Pers.VNW) en **jouw** (Bez.VNW).

Jij hebt een huis.	Het huis is van jou .	Het is jouw huis.
--------------------	------------------------------	--------------------------

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.2 Het bezittelijk voornaamwoord (Bez.VNW)

EN

- Het EN heeft als Bez.VNW:

my	our
your	your
his/her	their..

- Het gebruik van **his/her** is afhankelijk van de bezitter.

He has a house.	It is his house.	She has a house.	It is her house.
-----------------	-------------------------	------------------	-------------------------

- Het bezit kan ook op een andere manier worden aangegeven.

I have a house.	The house is mine .
-----------------	----------------------------

DU

- Het DU heeft als Bez.VNW:

Mein	unser
dein	euer
sein ihr	ihr Ihr.

- Het BVN past zich aan bij het ZN waar het bij hoort. dwz in naamval, geslacht, enkel- en meervoud.

der Freund	Das ist dein Freund.	Ich habe deinen Freund gesehen.
die Tasche	Das ist meine Tasche.	

5 Het voornaamwoord (VNW) - vervolg

FA

- Het FA heeft als Bez.VNW:

Mon/ma/mes	notre/notre/nos
ton/ta/tes	votre/votre/vos
son/sa/ses	leur/leur/leurs

- Het Bez.VNW past zich aan bij het ZN waar het bij hoort: dwz in geslacht, enkel- en meervoud.

un ami C'est **mon** ami. Ce sont **mes** amis.

- Het FA heeft geen apart Bez.VNW voor zijn of haar.

Het Bez.VNW hangt af van het bezit (dus van het ZN) en niet van de bezitter.

une voiture C'est **sa** voiture zijn of haar auto? De zin moet dat uitwijzen

- Het bezit kan ook op een andere manier worden weergegeven.

Bijvoorbeeld door het woordje à (een voorzetsel) + een persoonlijk voornaamwoord.

Cette voiture **est à moi**.

LA

- Het LA heeft als Bez.VNW:

meus	noster
tuus	vester
suus	suus

- Het Bez.VNW past zich aan bij het ZN waar het bij hoort: dwz geslacht, enkel- en meervoud.

Het heeft dus verschillende vormen.

Vir equum **meum** videt. De man ziet mijn paard.

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.3 Het aanwijzend voornaamwoord (Aanw.VNW)

- Het woord zegt het al: met behulp van deze woorden wijs je iets aan.
- Je kunt iets aanwijzen dat dichtbij is of verder af.
- Aanwijzende voornaamwoorden kan je ook gebruiken zonder zelfstandig naamwoord.

NE

- De belangrijkste Aanw.VNW zijn: dit, dat, deze, die.
- **Deze** en **dit** zijn de aanwijzende voornaamwoorden voor dichtbij.
Deze man is niet gek. **Dit** huis is niet te koop.
- **Die** en **dat** zijn de aanwijzende voornaamwoorden voor veraf.
Die man is niet gek. **Dat** huis is niet te koop.
- Aanw.VNW kunnen ook gebruikt worden zonder ZN.
Die auto rijdt te gek. **Die** rijdt te gek.

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.3 Het aanwijzend voornaamwoord (Aanw.VNW)

EN

- **This** is het Aanw.VNW voor **dichtbij**. Het hoort bij een ZN in het enkelvoud.
- **These** is de vorm die hoort bij een ZN in het meervoud.

This house is for sale.	Dit huis staat te koop.
These houses are for sale	Deze huizen staan te koop.

- **That** is het Aanw.VNW voor **veraf**. Het hoort bij een ZN in het enkelvoud.
- **Those** is de vorm die hoort bij een ZN in het meervoud.

That house is for sale.	Dat huis staat te koop.
Those houses are for sale.	Die huizen staan te koop.

DU

- Het DU heeft voor **veraf** en **dichtbij** geen aparte Aanw.VNW. Er is dus maar één Aanw.VNW.
- Het Aanw.VNW heeft wel verschillende vormen te vergelijken met het lidwoord.
- De vorm die je gebruikt hangt af van het zelfstandig naamwoord waar het bijhoort: mannelijk, vrouwelijk, onzijdig, enkelvoud of meervoud.

Der Mann	Die Frau	Das Kind
Dieser Mann.	Diese Frau.	Dieses kind

- De vorm hangt ook nog eens af van de naamval die het ZN heeft.

Ich habe den Mann gesehen.	Ich habe diesen Mann gesehen.
----------------------------	--------------------------------------

5 Het voornaamwoord (VNW) - vervolg

FA

- Het FA heeft één Aanw.VNW.
- Het Aanw.VNW heeft wel verschillende vormen. Net als in het DU past het zich bij een ZN aan.
- Cet** is de vorm voor een mannelijk woord dat begint met een klinker of stomme h.

Je lis ce livre.	Je lis ces livres.
Je vois cet homme.	Je vois ces hommes.
Je vois cette femme.	Je vois ces femmes.

- Als het FA dichtbij of veraf duidelijk wil maken komt er achter het ZN **-ci** (dichtbij) of **-là** (veraf).

Je lis ce livre-ci .	Ik lees dit boek
Je vois cet homme-là .	Ik zie die man
Voulez-vous cette bouteille-ci (deze) ou cette bouteille-là (die)?	

LA

- Het LA heeft drie Aanw.VNW. Eén voor dichtbij, twee voor veraf.

Hic	betekent	deze of dit	hier bij mij
iste	betekent	die, dat	daar bij jou
ille	betekent	die dat	daar bij hem

- Het Aanw.VNW heeft verschillende vormen en past zich steeds bij het ZN aan.
- Er zijn dus vormen voor het mannelijk, vrouwelijk, onzijdig, enkel- en meervoud.

enkelvoud			meervoud		
m	vr	onz	m	vr	onz
hic	haec	hoc	hi	hae	haec
iste	ista	istud	isti	istae	ista
ille	illa	illud	illi	illae	illa

- Maar er zijn ook vormen voor de diverse naamvallen.

stad = urbs, een vrouwelijk woord.	hic = hier bij mij	in deze stad (bij mij) = in hac urbe
------------------------------------	--------------------	---

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.4 Het vragend voornaamwoord (Vr.VNW)

- Vragende voornaamwoorden vragen altijd naar **personen** of naar **dingen**.
- Vragende voornaamwoorden leiden vaak een vragende zin in.
- Vragende zinnen zijn altijd te herkennen aan een vraagteken.
- Let op: niet alle vragende woorden die aan het begin van een vragende zin staan zijn ook Vr.VNW.
- Vragende voornaamwoorden kunnen gebruikt worden samen met een ZN of zonder.

NE

- **Wie, wat, welk, welke, wat voor, wat voor een** zijn vragende voornaamwoorden.
- Sommige van die Vr.VNW kunnen zonder ZN, worden gebruikt, ze zijn zelfstandig gebruikt.
- Worden Vr.VNW samen met een ZN gebruikt, dan zijn ze bijvoeglijk gebruikt.

Zelfstandig gebruikt:

Wie doet dat?

Wat gebeurt er?

Dat is een mooie auto. Ik zie hier wel meer mooie auto's.

Welke bedoel je?

Bijvoeglijk gebruikt:

Welk meisje doet dat?

Welke meisjes doen dat?

Welke jongen doet dat?

Wat voor een auto is dat?

Wat voor auto's zijn dat?

Ik weet niet **welk** meisje dat doet.

- Er zijn in het NE wel meer woorden die aan het begin van een vragende zin staan. Toch zijn ze geen vragende voornaamwoorden, omdat ze niet vragen naar personen of dingen. **Waar, waarom, wanneer, hoe** zijn geen voornaamwoorden maar (vragende) bijwoorden.

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.4 Het vragend voornaamwoord (Vr.VNW)

- Ook in de andere talen kunnen Vr.VNW zelfstandig of bijvoeglijk worden gebruikt.

EN

- **Who** (wie), **what** (wat) **which** (welke) zijn Vr.VNW.
Wie deed dat? **Who** did it?
Wat gebeurt er? **What** is happening?
Welk huis wil hij kopen? **Which** house does he want to buy?
- **Which** kan ook zonder ZN, dus zelfstandig, worden gebruikt. Je zet er dan **one** achter.
He wants to buy a house. **Which one?**

DU

- **Wer** (wie) en **was** (wat), **welch** (welk) zijn Vr.VNW.
- **Welch** past zich aan bij het ZN waar het bij hoort.
Wie doet dat? Wer macht das?
Wat gebeurt er? Was passiert hier?
Welk **Welcher** Mann **Welche** Frau **Welches** Kind

FA

- Het gebruik van het vragend voornaamwoord in het FA is wat ingewikkelder dan bij andere talen.
- Het FA heeft verschillende vormen voor zelfstandig en bijvoeglijk gebruikte Vr.VNW.
- Het kan ook nog eens verschil maken of het Vr.VNW onderwerp of geen onderwerp is.
- **Wie** is altijd **qui**.
Wie heeft dat gedaan **Qui** a fait cela? Aan wie denk je? **A qui** penses-tu?
- **Wat** is **qu'est-ce qui** als onderwerp in een zin.
Wat is **qu'est-ce que** als lijdend voorwerp in een zin. Maar: **Quel** est le prix (bij koppel-ww)
O Wat gebeurt er? **Qu'est-ce qui** se passe?
LV Wat doet die jongen? **Qu'est-ce que** le garçon fait?

5 Het voornaamwoord (VNW) - vervolg

- **Welk** is **quel**, bijvoeglijk gebruikt dus altijd samen met een ZN. Het past zich aan bij het ZN.
- **Welk** is **lequel**, zelfstandig gebruikt, in plaats van een ZN. Het past zich aan.

Quel livre lis tu? **Quels** livres lis-tu?
Quelle maison vois-tu? **Quelles** maisons vois-tu?

J'ai lu un livre. **Lequel?** J'ai acheté une maison. **Laquelle?**
J'ai lu ces livres. **Lesquels?** J'ai acheté ces maisons. **Lesquelles?**

LA

- Het LA heeft verschillende vormen voor zelfstandig en bijvoeglijk gebruikte Vr.VNW.
- **Quis** (wie), **quid** (wat) worden zelfstandig gebruikt en hebben voor elke naamval een aparte vorm.

Quis fecit? Wie heeft het gedaan. **Quid** fecit? Wat heeft hij gedaan?

- Qui (welke) wordt bijvoeglijk gebruikt. Elke naamval heeft een aparte vorm, bovendien zijn er vormen voor mannelijk, vrouwelijk, onzijdig, enkelvoud en meervoud.

Qui vir fecit? Welke man heeft het gedaan?

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.5 Het betrekkelijk voornaamwoord (Betr.VNW)

- Een betrekkelijk voornaamwoord verwijst naar een eerder genoemd woord of een groep woorden.
- Het woord of de groep woorden waarnaar het woord verwijst noemen we het **antecedent**.

Ik lees nu een boek **dat** ik heel spannend vind.

dat is een betrekkelijk voornaamwoord
dat verwijst naar een boek
een boek is het antecedent.

NE

- De belangrijkste Betr.VNW zijn: **die**, **dat**, **wie** en **wat**.
- Het Betr.VNW is soms lastig te herkennen.
- Dat komt omdat het op het eerste gezicht ook iets anders zou kunnen zijn.
- Kan je **die**, **dat** vervangen door **deze** en **dit** dan zijn het **aanwijzende voornaamwoorden**.

Ik lees nu een boek **dat** ik heel spannend vind.

dat verwijst naar het boek
vervangen door deze/dit onmogelijk
dat=betrekkelijk voornaamwoord

Ik lees **dat** spannende boek graag.

dat kan je vervangen door **dit**.
dat=aanwijzend voornaamwoord.

- **Wie** is een Betr.VNW, dat je gebruikt voor personen. Ervoor staat een **voorzetsel**.

De vrienden **met wie** ik op reis geweest ben, zijn heel aardig.

- **Wie** en **wat** kunnen zonder antecedent worden gebruikt.

Zonder antecedent wil zeggen: er staat in de zin geen woord waarnaar ze verwijzen.

Je kan ze vervangen door **diegene**, **die** of **datgene dat**.

Wie klaar is met zijn proefwerk, mag gaan.

Wat hij gezegd heeft, is onzin.

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.5 Het betrekkelijk voornaamwoord (Betr.VNW)

- In alle talen wordt verschil gemaakt tussen personen en dingen.
- Soms zijn er ook andere vormen na een voorzetsel (zoals in het NE).

EN

- Voor personen gebruiken we **who**.
Here is a lady **who** wants to speak to you.
- Who verandert in whose (van wie) en in whom (als LV van een zin) of na een voorzetsel.
Here is a lady **whose** man is a bloody fool.
Here is a lady **whom** I met yesterday. / (...) **to whom** I wrote a letter.
- **Which** gebruiken we voor dingen en dieren.
The house **which** you see there is mine.
- **That** mag gebruikt worden in plaats van **who** en **which**, maar alleen in een beperkende zin.
Dat wil zeggen dat het stukje zin waarin **who** of **which** staat **onmisbaar** is om te weten over wie of wat we het hebben.
The house **that** you see there is mine.
The house **which** costed one million Pounds, is mine.

FA

- In het FA zijn er voor personen en dingen verschillende Betr.VNW.
- Bovendien is het belangrijk of die Betr.VNW onderwerp, LV zijn of na een voorzetsel komen.
- **Qui** is het Betr.VNW voor personen (als onderwerp en na een voorzetsel).
- **Que** is het Betr.VNW voor personen (als lijd.vwp).
Le conducteur **qui** roule là, roule trop vite. Le conducteur **que** je vois, roule trop vite.
- **Qui** is het Betr.VNW voor dingen, maar alleen als onderwerp. **Que** is het Betr.VNW voor dingen, als lijd.vp.
Le livre **qui** est sur la table, est intéressant. Le livre **que** je lis, est intéressant..

5 Het voornaamwoord (VNW) - vervolg

- **Lequel** is het Betr.VNW voor dingen na een voorzetsel. Lequel heeft meer dan één vorm. Het past zich aan bij het antecedent. **Laquelle, lesquels en lesquelles** zijn de andere vormen.
Le livre avec **lequel** il s'est couché, est intéressant.
La chaise sur **laquelle** il est assis, est très belle.
- Betr.VNW zonder antecedent zoals in het NE bestaan in FA niet. Als **qui** en **que** betrekking hebben op **dingen** zet je er **ce** voor.
Hij is niet gekomen, wat me verbaast. Il n'est pas venu, **ce qui** m'étonne.
Ik weet niet wat hij denkt. Je ne sais pas **ce qu'**il pense.
- Als **qui** en **que** betrekking hebben op **personen** zetten we er **celui** voor. **Celui** wordt in het mannelijk meervoud **ceux**, het vrouwelijk is **celle**, vrouwelijk meervoud **celles**.
Wie klaar is, mag gaan.(degene die ...) **Celui qui** a terminé peut partir..

LA

- Het Betr.VNW is gelijk aan het bijvoeglijk gebruikte vragend voornaamwoord.
- Het past zich aan bij het antecedent in getal en geslacht.
- De naamval hangt af van zijn functie in de bijzin.
De meester geeft aan de slaaf, **die** altijd gehoorzaamt, een geschenk
Dominus servo, **qui** semper paret, donum dat.
- Het Betr.VNW kan zonder antecedent worden gebruikt.
Qui dives est, multos amicos habet. Wie rijk is heeft vele vrienden

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.6 Het onbepaalde voornaamwoord (Onbep.VNW)

- Een Onbep.VNW staat voor iets onbekends, iets vaags.
- Er zijn Onbep.VNW die zelfstandig gebruikt worden, andere worden bijvoeglijk (met een ZN) gebruikt.
- Sommige Onbep.VNW duiden een persoon aan, andere duiden een ding aan. Sommige kunnen voor beide worden gebruikt.
- Je weet niet wie het is of hoeveel het is.

NE

- **Men, iemand, iedereen** zijn Onbep.VNW voor personen.
- **Iets, niets, alles** zijn Onbep.VNW voor dingen.
- **Het** is een **Onbep.VNW** als er geen ZN achter staat of als het geen ZN vervangt.
Het geeft bijvoorbeeld een tijd aan, een seizoen, een weersgesteldheid.

Het is drie uur.

Het is zomer.

Het onweert.

Het is een **lidwoord** als er een ZN achter staat.

Het boek ligt daar.

Het meisje loopt daar.

Het lidwoord.

Het is een **persoonlijk voornaamwoord** als het in plaats van een ZN staat.

Het boek ligt daar.

Het ligt daar.

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.6 Het onbepaalde voornaamwoord (Onbep.VNW)

EN

- Voorbeelden van Onbep.VNW zijn:

everybody	iedereen	somebody	iemand	nobody	niemand
everything	alles	something	iets	nothing	niets.

FA

- Het FA maakt verschil tussen bijvoeglijk en zelfstandig gebruikte Onbep.VNW.
- Bijvoeglijk gebruikte Onbep.VNW passen zich aan bij het woord waar ze bijhoren.
- Soms bestaat er van zelfstandig gebruikte Onbep.VNW een vrouwelijk of een meervoud.
- Voorbeelden van Onbep.VNW zijn:

tout le monde	iedereen	plusieurs	verscheidene
chacun	een ieder (zelfstandi)	chaque	elk (bijvoeglijk)

5 Het voornaamwoord (VNW) - vervolg

- **Niemand** en **niets** lijken absoluut niet op **iemand** of **iets**. Ze worden als ontkenningen beschouwd.
- Het kenmerkende van een Franse ontkenning is dat die uit twee delen bestaat.
- **Voor** de persoonsvorm zet je **ne (of n')**. **Achter** de persoonsvorm een tweede woord.
- Door dat tweede woord krijgt de ontkenning zijn betekenis.

Iemand = quelqu'un

Iets = quelque chose

Je **ne** vois **personne**. Ik zie niemand

Je **ne** vois **rien**.

Ik zie niets

n' schrijf je voor een woord dat met een klinker of een stomme h begint:

Je **n'**ai rien vu.

LA

- Er zijn zelfstandig en bijvoeglijk gebruikte onbepaalde voornaamwoorden.
- Veel gebruikte zijn: **nemo** (niemand), **totus** (geheel), **nihil** (niets).

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.7 Het wederkerend voornaamwoord (Wed.VNW)

- Een wederkerend voornaamwoord verwijst naar het onderwerp van de zin.
- Het WVN is afhankelijk van het onderwerp van de zin.
- Het WVN hoort altijd bij een werkwoord.

NE

- Wederkerende voornaamwoorden staan bij wederkerende WW (WW met **zich** ervoor).

zich vergissen **zich** scheren **zich** schamen

- Het wederkerend voornaamwoord past zich aan bij het onderwerp.

zich vergissen	ik vergis me
	jij vergist je
	hij/ zij vergist zich
	wij vergissen ons
	jullie vergissen je
	zij vergissen zich .

5 Het voornaamwoord (VNW)

5.7 Het wederkerend voornaamwoord (Wed.VNW)

EN

- Wederkerende voornaamwoorden staan bij wederkerende WW.
- Het WVN past zich aan bij het onderwerp.

I enjoy myself	we enjoy ourselves
you enjoy yourself	you enjoy yourselves
he enjoys himself	they enjoy themselves
she enjoys herself	
- Werkwoorden die in het NE wederkerend zijn, hoeven dat in het EN niet te zijn.

zich vergissen to be mistaken	zich aankleden	to dress
--------------------------------------	-----------------------	----------

DU

- WVN staan bij wederkerende WW (WW met **sich** ervoor).

zich vergissen sich irren	zich scheren	sich rasieren
---	---------------------	----------------------
- Het WVN past zich aan bij het onderwerp.

ich irre mich	wir irren uns
du irrst dich	ihr irrt euch
er (sie) irrt sich	sie (SIE) irren sich

5 Het voornaamwoord (VNW) - vervolg

FA

- WVN staan bij wederkerende WW (WW met **se** ervoor).
zich vergissen **se** tromper **zich** scheren **se** raser
- Werkwoorden die in het NE wederkerend zijn, hoeven dat in het FA niet te zijn.
Het omgekeerde komt ook voor.
zich schamen voor avoir honte de wandelen **se** promener
- Het WVN past zich aan bij het onderwerp.

je me trompe	nous nous trompons
tu te trompes	vous vous trompez
il (elle) se trompe	ils (elles) se trompent
- Wederkerende werkwoorden worden in de voltooid tijd vervoegd met **être**.
ik **heb** me vergist. je me **suis** trompé.

LA

- Wederkerende werkwoorden in het NE zijn dat in het LA soms niet.
gaudeo ik verheug me
- Soms wordt wederkerigheid uitgedrukt door passieve vormen, bijv. 'lavatur' = hij wast zich
- De meest voorkomende vormen zijn **sibi** (dativus) en **se** (zowel accusativus als ablativus).

6 Het bijwoord (BIJW)

Bijwoorden lijken in elk geval in het NE verdacht veel op bijvoeglijke naamwoorden. Dat maakt het soms lastig om ze in een zin te onderscheiden. Bijwoorden hebben de volgende kenmerken.

- Bijwoorden vermelden altijd bijzonderheden over andere woorden in een zin.
- Bijwoorden zeggen echter nooit iets over een zelfstandig naamwoord in de zin.
- Ze maken sommige woorden in de zin wat preciezer.
- Dat is niet alleen in het NE zo, maar ook in alle andere talen.
- In het NE is het bijwoord in een zin vaak op een andere plek te zetten.

NE

- Een bijwoord zegt iets van een werkwoord of hoort bij het (hele) werkwoord.
Hij luistert **goed**.
In zijn snelle sportwagen rijdt hij **hard**.

Hij keurt het doelpunt **goed**. Het hele werkwoord is immers **goedkeuren**.
Hij belt haar **op**. Het hele werkwoord is immers **opbellen**.
- Een bijwoord zegt iets van een bijvoeglijk naamwoord.
Ik wens u een **heel** prettige avond.
- Een bijwoord zegt iets van een ander bijwoord.
Ik rijd **verschrikkelijk** hard. hard is een bijwoord!
- Bijwoorden maken een ander woord preciezer.
Ik rij. Ik rij **hard**, ik rij **zachtjes**, ik rij **voorzichtig**.

6 Het bijwoord (BIJW) - vervolg

- Bijwoorden kunnen ook een plaats aangeven,
een tijd,
een manier,
een ontkenning,
een vraag.
Bijwoorden hebben niet direct een vaste plek in de zin.

Ik rij **daar**.

Morgen rij ik **daar**.

Morgen rij ik **daar zo**.

Morgen rij ik **daar niet**

Waar zal ik morgen rijden?.

Daar rij ik.

Daar rij ik **morgen**.

Zo rij ik **daar morgen**

Daar rij ik **morgen niet**.

- Er** is ook een bijwoord.

6 Het bijwoord (BIJW)

EN

- Bijwoorden eindigen in het EN heel vaak -**ly**, achter het bijvoeglijk naamwoord gezet.
Zij werkt vlug. She works **quickly**.
- Er zijn ook aparte bijwoorden.
Goed gedaan. **Well** done.
I zal altijd van Engels houden. I will **always** love English.

DU

- Bijwoorden verschillen soms niet van het bijvoeglijk naamwoord.
Goed gedaan. **Gut** gemacht.
- Er zijn ook aparte bijwoorden.
Hij komt altijd te laat. Er kommt **immer** zu spät

6 Het bijwoord (BIJW) - vervolg

FA

- Bijwoorden eindigen in het FA vaak op **–ment**, achter het bijvoeglijk naamwoord gezet.
- Eindigt het BN op een medeklinker, dan maak je het eerst vrouwelijk en daarna komt **–ment**.

Hij rijdt snel.	Il roule rapidement .	(rapide)
Hij rijdt langzaam.	Il roule lentement .	(lent -. lente)

- Er zijn ook aparte bijwoorden.

Zij rijden snel.	Ils roulent vite .
Zij werkt goed.	Elle travaille bien .

LA

- Het bijwoord wordt afgeleid van het BN. Dat kan op verschillende manieren.

BN altus	Bijwoord alte	BVN fortis	Bijwoord fortiter
----------	----------------------	------------	-------------------

7 Het voorzetsel (VZ)

- Voorzetsels zijn kleine woordjes.
- Ze horen meestal bij een ZN.
- Zij geven vaak een plaats aan.
- Ze geven vaak een tijd aan.
- Veel werkwoorden hebben een vast voorzetsel.

NE

- ... school. Op de puntjes zijn heel wat woorden in te vullen. Ze geven alle een **plaats** aan.
In, voor achter, naast, op, onder, bij, langs school.
- ... twee dagen. Op de puntjes zijn heel wat woorden in te vullen. Ze geven alle een **tijd** aan.
In, voor na, sinds, tijdens, gedurende twee dagen
- Voorbeelden van werkwoorden met een vast voorzetsel.
Verlangen **naar** Vertrouwen **op** Zorgen **voor**. Twijfelen **aan**.
- Er zijn ook voorzetsels die niet makkelijk in één van bovenstaande groepen onder te brengen zijn.
via te volgens per ondanks dankzij

LET OP:

In heel veel Nederlandse werkwoorden zit een voorzetsel opgesloten.

Voorbeelden daarvan hebben we kunnen zien bij het bijwoord (pag. 43).

Deze voorzetsels mogen we niet meer als een voorzetsel benoemen, We noemen ze bijwoorden.

Opbellen. Hij belt mij **op**. **Op** is bijwoord. Hij zit **op** de stoel. **Op** is voorzetsel!

Uitgaan.

Bijhouden.

7 Het voorzetsel (VZ)

EN

- Het EN heeft net als het NE voorzetsels van tijd en plaats.
In school before eight o'clock
- Werkwoorden kunnen een vast voorzetsel hebben. Het VZ kan een heel ander dan in het NE zijn.
Bang zijn voor. To be afraid of.

DU

- In het DU heeft elk voorzetsel een naamval, de **tweede**, de **derde** of de **vierde** naamval.
- Regels voor welke naamval het is zijn er niet. Je zal ze uit je hoofd moeten leren.

Tweede naamval	Derde naamval	Vierde naamval
anlässlich naar aanleiding van	aus uit	bis tot
außerhalb buiten	bei bij	durch door
innerhalb binnen	mit met	für voor
statt in plaats van	nach na	gegen tegen
trotz ondanks	seit sinds	ohne zonder
während tijdens	von van	um om
wegen wegens	zu naar	entlang langs
	gegenüber tegenover	

- Sommige voorzetsels hebben een **derde** of een **vierde** naamval.

Het gaat om de volgende voorzetsels.

an aan	auf op	hinter achter
in in	neben naast	über over
unter onder	vor voor	zwischen tussen

- De derde naamval gebruik je als er sprake is van een stabiele toestand.
De vierde naamval gebruik je als er sprake is van een beweging.

Derde naamval	Vierde naamval
an dem Fenster sitzen (je zit er)	sich an das Fenster setzen je gaat er zitten
hinter dem Haus sein. (je bent achter het huis)	hinter das Haus gehen. (je gaat achter het huis)

- Sommige voorzetsels staan niet voor het ZN, maar er achter. Het zijn dus eerder "achterzetsels".
Sie wohnen der Kirche **gegenüber**. Wir fahren den Kanal **entlang**.

7 Het voorzetsel (VZ) - vervolg

- Werkwoorden kunnen een vast voorzetsel hebben. Het vz kan een heel ander dan in het NE zijn.
Tevreden zijn **over**. Zufrieden sein **mit**.

FA

- De voorzetsels **à** en **de** kunnen worden samengetrokken met het lidwoord.

à + le wordt au	à + les wordt aux	à + la, à+l' blijft zo
de+le wordt du	de+les wordt des	de+la, de l' blijft zo
Il donne un cadeau au garçon.	Il parle du garçon.	
- Werkwoorden kunnen een vast voorzetsel hebben.
bang zijn voor avoir peur **de**
- Werkwoorden die in het NE een voorzetsel hebben, hebben dat soms in het FA niet.
J'aime le thé. Ik hou van thee.

LA

- Voorzetsels krijgen de accusativus of de ablativus, soms beide.

accusativus		ablativus	
intra muros	binnen de muren.	ex urbe	uit de stad
in urbem	naar de stad	in urbe	in de stad

8 Het voegwoord (VGW)

- Voegwoorden zijn woorden die andere woorden, woordgroepen of zinnen met elkaar verbinden.

NE

- En, maar, of, want, omdat** zijn een paar voorbeelden.

Ik lees een boek **en** hij luistert naar een CD.

Hij **en** ik, we zijn grote vrienden.

Hij kon niet komen, **omdat** hij ziek was.

8.1 Onderschikkende en nevenschikkende voegwoorden

En hoofdzin wordt met een bijzin verbonden door een onderschikkend voegwoord (ondersch.vgw.).
(*Aangezien, als, dat, doordat, hoewel, mits, nadat, of, ofschoon, omdat, opdat, terwijl, toen, zodra*).

De dokter verwacht dat Petra snel weer beter is.

Een hoofdzin wordt met een andere hoofdzin (of woorden, of woordgroepen) verbonden door nevenschikkende voegwoorden (nevensch.vgw.). (*En, maar, of, want*).

Ik ga naar binnen *want* het gaat zo regenen. (2 hoofdzinnen)

Hester *of* Ella (2 woorden)

De wolf *en* de zeven geitjes (2 woordgroepen)

FA

- Sommige voegwoorden krijgen in het FA een bijzondere vorm van het WW achter zich. Die bijzondere vorm is altijd de **subjunctif**, de aanvoegende wijs. Deze tijd kennen we in het NE niet, je kan 'm vergelijken met de tegenwoordige tijd.

Il ne vient pas, **bien que** je l'aie invité.

Hij komt niet, **hoewel** ik hem uitgenodigd heb.

9 Het telwoord (TELW)

- **Hoofdtelwoorden:** zij geven een hoeveelheid, een aantal aan.
- **Bepaalde hoofdtelwoorden** geven een precies aantal aan.
- **Onbepaalde hoofdtelwoorden** geven de hoeveelheid minder precies aan.
- **Rangtelwoorden** geven een bepaalde volgorde of een rang weer.
- **Bepaalde rangtelwoorden** noemen een exact getal.
- **Onbepaalde rangtelwoorden** noemen geen exact getal..

NE

- Voorbeelden

bepaalde hoofdtelwoorden	zeven, honderd
onbepaalde hoofdtelwoorden:	enkele, alle, weinig

bepaalde rangtelwoorden	zevende, honderdste
onbepaalde rangtelwoorden	laatste, zoveelste

- Alle rangtelwoorden eindigen op **-de** of op **-ste**.

eerste	tweede	derde	honderdste
--------	--------	-------	------------

EN

- Het EN schrijft eerst de tientallen, daarna de andere eenheden (het NE doet het andersom).

Vieren veertig	forty-four
-----------------------	-------------------

- Rangtelwoorden eindigen op **-th**, met drie uitzonderingen.

four	fourth	maar: one	first	two	second	three	third
------	--------	-----------	--------------	-----	---------------	-------	--------------

DU

- Het DU schrijft de getallen net als in het NE.

vieren veertig	vierund vierzig
-----------------------	------------------------

- De rangtelwoorden van 1 tot en met 19 eindigen op **-te**. De andere eindigen op **-ste**.

vier	vierte	zwanzig	zwanzigste
------	---------------	---------	-------------------

9 Het telwoord (TELW) - vervolg

FA

- Het FA schrijft net als het EN eerst de tientallen (het NE doet het andersom).
vieren**veertig** **quarante**-quatre
- Rangtelwoorden eindigen op **-ième**. Er zijn twee uitzonderingen.
trois troisième un **premier** deux **second**
- Soms gebruik je in het FA een hoofdtelwoord, waar het NL een rangtelwoord gebruikt.
De derde januari Le **trois** février.
- De TELW van 11 tot en met 16 bestaan uit één woord. De TELW van 70 t/m 99 zijn heel "apart".

11	onze	14	quatorze	
12	douze	15	quinze	
13	treize	16	seize	97: quatre-vingt-dix-sept (80+17)

LA

- Rangtelwoorden hebben soms een aparte vorm en kunnen vervoegd worden.
1 = unus 1e=primus 2 = duo 2e=secundus
- Telwoorden worden ook wel weergegeven door bepaalde letters.
V = quinque = 5 X = decem = 10 C = centum = 100 M = mille = 1000

02

Redekundig ontleden

Onderwerp · gezegde · voorwerpen · bepalingen

Het tweede deel van de bundel begint op pagina 81.

Redekundig ontleden

Het verdelen van zinnen in aparte woorden noemen we taalkundig ontleden. Bij taalkundig ontleden haal je een zin uit elkaar, je ontleedt hem, woord voor woord. Elke woord behoort tot een woordsoort, die je een bepaalde naam kan geven.

Je kan een zin ook op een andere manier ontleden. Je ontleedt hem dan niet woord voor woord, maar je kijkt naar delen van de zin, naar zinsdelen, die bij elkaar horen en een bepaalde functie in de hele zin hebben. Dit noemen we redekundig ontleden.

Bij redekundig ontleden zoeken we naar de volgende zinsdelen:

- Het onderwerp (O).
- Het gezegde (G).
- Het lijdend voorwerp (LV).
- Het meewerkend voorwerp (MV).
- Het voorzetselvoorwerp (VV).
- De bijwoordelijke bepaling (BWB).
- De bijvoeglijke bepaling (BVB).

Bij Nederlands zal je docent je nog wel eens vragen om een zin in zinsdelen te ontleden. Bovendien zal hij dan vragen om die verschillende zinsdelen een naam te geven (te benoemen). Bij toetsen betekent dit dat je de verschillende zinsdelen van elkaar scheidt door een streepje. Eronder of erboven schrijf je de naam van het zinsdeel.

Een voorbeeld:

Aan het eind van het jaar geven wij onze trouwe klanten een leuke attentie.

Aan het eind van het jaar	geven	wij	onze trouwe klanten	een leuke attentie.
BWB	WG	O	MV	LV

Je docent Nederlands zal je precies uit kunnen leggen hoe je dat het beste kan aanpakken.

10 Het onderwerp (O)

- In de meeste zinnen staat een onderwerp.
- Het onderwerp van een zin heeft altijd een nauwe band met de persoonsvorm van die zin.
- Je kan zeggen: de PV past zich aan bij het O en daardoor kan je het O herkennen.
- De band tussen PV en O is in alle talen heel sterk. Zo sterk dat ze in een hoofdzin nooit van elkaar gescheiden kunnen worden door een ander zinsdeel.
- Het O kan voor of achter de PV staan.

NE

Hoe vind je het onderwerp?

- Er zijn verschillende manieren om het O van een zin te vinden.
- Een heel solide manier is om de PV in het meervoud te zetten (of in het enkelvoud).

Het zinsdeel dat mee **moet** veranderen is het O van de zin.

De man koopt een boek.

koopt is in het meervoud **kopen**.

de man moet nu veranderen in **de mannen**

De mannen kopen een boek

De man is het onderwerp!.

- Het onderwerp van een zin kan een lidwoord met een ZN zijn. Het ZN kan een BN hebben.
- Het onderwerp kan ook een voornaamwoord zijn.
- Dit geldt voor alle talen, het LA uitgezonderd.

NE	De oude man werkt	Iemand werkt	Hij werkt	De mannen werken
EN	The old man works	Somebody works	He works	The men work
DU	Der alte Mann arbeitet	Jemand arbeitet	Er arbeitet	Die Männer arbeiten.
FA	Le vieil homme travaille	Quelqu'un travaille	Il travaille	Les hommes travaillent

Zinnen zonder onderwerp.

- Er zijn zinnen met een PV waarin geen O staat. Dat zijn zinnen met een gebiedende wijs.
- In die zinnen geef je een bevel of een opdracht: **doe dit, doe dat**.

10 Het onderwerp (O) - vervolg

NE

- De gebiedende wijs is gelijk aan de stam van het werkwoord.
De stam van het werkwoord is gelijk aan de ik-vorm van het werkwoord in de tegenwoordige tijd.
- De gebiedende wijs verandert nooit!

Ga weg.

Schiet op.

Hou op.

Leer je huiswerk.

10 Het onderwerp (O)

Bijzonderheden bij de vreemde talen.

EN

- De PV van een EN werkwoord verandert haast niet, wat het O ook is.

De man werkte	De mannen werkten.
The man worked.	The men worked.

I work.	you work	he works
we work	you work	they work

DU

- Als het O een zelfstandig naamwoord is dan staat dat in de **eerste** naamval.
De eerste naamval is de vorm van het ZN zoals we hem onvervoegd in het woordenboek vinden.

Der Mann arbeitet.	Die Frau arbeitet.	Das Kind arbeitet.
---------------------------	---------------------------	---------------------------

- Als het O een Pers.VNW is, dan past PV zich aan. Elke persoon heeft een andere vorm.

Ich komme.	Du kommst.	Er kommt.
Wir kommen.	Ihr kommt.	Sie kommen.

10 Het onderwerp (O) - vervolg

FA

- Evenals in het DU heeft de PV voor elk Pers.VNW als onderwerp een aparte vorm.

Je travaille.	Tu travailles.	Il travaille.
Nous travaillons.	Vous travaillez.	Ils travaillent.

LA

- Het O staat in het LA in de eerste naamval, **de nominativus**.
- Ook het LA heeft voor elke persoon een aparte PV.

voco	vocas	vocat
vocamus	vocatis	vocant

- Het Pers.VNW als O kan voor de persoonsvorm weggelaten worden.

Door de uitgang van de PV is immers duidelijk om welke persoon het gaat.

vocamus	wij roepen	vocant	zij roepen
----------------	-------------------	---------------	-------------------

11 Het gezegde (G)

- Het gezegde is het zinsdeel dat uitdrukt wat het onderwerp van een zin doet.
- Of wat het onderwerp ondergaat.
- Of in welke toestand het onderwerp verkeert.
- Er zijn twee soorten gezegdes:
het **werkwoordelijk** (WG) en het **naamwoordelijk** gezegde (NG).

11.1 Het werkwoordelijk gezegde (WG)

- Een werkwoordelijk gezegde bestaat uit één werkwoordsvorm, de persoonsvorm.
Ik **kom** nooit te laat op school. Ik **lees** de krant graag.
- Een werkwoordelijk gezegde kan ook bestaan uit meer werkwoordsvormen.
Ik **ben** nog nooit te laat op school **gekomen**. Hij **had** de krant nog niet **gelezen**.
Ik **wil** de krant nog **lezen**. **Kan** je mij vanavond even **helpen**.

NE

- Als er voor een infinitief het woordje **te** staat, dan maakt dat deel uit van het gezegde.
Ik **zit** de krant **te lezen**.
- In het NE kunnen werkwoorden in 2 delen uiteenvallen. Beide delen behoren tot het gezegde.
aankomen. De trein **komt** weer te laat **aan**. !
- Wederkerende werkwoorden zijn werkwoorden waar **zich** voor staat.
Zich (en de andere vormen ervan) maakt deel uit van het WG.
Zich vergissen. Ik **heb me** aardig in hem **vergist**. heb me vergist=WG
- De werkwoorden van een werkwoordelijk gezegde kunnen verspreid over de zin staan.
Wij **hebben** hem een mooi cadeau **gegeven**.

11 Het gezegde (G)

11.1 Het werkwoordelijk gezegde (WG)

EN

- In het EN blijven de verschillende werkwoorden van het WG bij elkaar staan.
We **have given** him a present.

DU

- De werkwoorden van een WG kunnen verspreid over de zin staan (net als in het NE)
Wir **haben** ihm ein Geschenk **gegeben**.

FA

- In het FA blijven de verschillende werkwoorden van het WG bij elkaar staan (net als in het EN).
Nous lui **avons donné** un cadeau.
- Tussen PV en VD kan alleen een stukje van de ontkenning en een Pers.VNW komen.
Nous ne lui **avons pas donné** un cadeau.

LA

- Het LA heeft veel minder te maken met onderdelen van een WG.
Dat komt omdat het Latijn veel meer werkwoordsvormen heeft die maar uit één deel bestaan.
Vocavi = ik heb geroepen vocaverant= zij hadden geroepen

11 Het gezegde (G)

- Er zijn twee soorten gezegdes:
het **werkwoordelijk** (WG) en het **naamwoordelijk** gezegde (NG).

11.2 Het naamwoordelijk gezegde (NG)

Een naamwoordelijk gezegde voldoet aan twee voorwaarden.

- Het belangrijkste werkwoord in de zin is een **koppelwerkwoord**.
- In de zin staat een woord (of een groep woorden) waardoor iets wordt gezegd over het onderwerp.
- Het naamwoordelijk gezegde bestaat uit twee delen:
een werkwoordelijk deel: alle werkwoorden die er in de zin staan en
een naamwoordelijk deel: het woord of de groep woorden waarmee iets over het O wordt gezegd.

NE

- De belangrijkste koppelwerkwoorden zijn.
zijn worden blijven blijken lijken schijnen
- Een naamwoordelijk gezegde bestaat uit 2 delen, een **werkwoordelijk** en **naamwoordelijk** deel.
Hij **wordt directeur**. wordt directeur is NG.
wordt=**werkwoordelijk** deel directeur=**naamwoordelijk** deel.

11 Het gezegde (G)

- Er zijn twee soorten gezegdes:
het **werkwoordelijk** (WG) en het **naamwoordelijk** gezegde (NG).

11.2 Het naamwoordelijk gezegde (NG)

EN

- Bestaat het NG uit meer dan 1 deel, dan staan ze meestal bij elkaar.
Zij is al 3 dagen ziek geweest. She **has been ill for** three days now.

DU

- Het belangrijkste koppelwerkwoord is **zijn = sein**.
- Het naamwoordelijk deel van het gezegde staat in de **eerste** naamval.
Er ist **der Freund** von Jan. Sie ist **die Freundin** von Jan. Sie ist **das Kind** von Jan.
- Bestaat het NG uit meer dan 1 deel, dan kunnen ze apart van elkaar staan.
Zij is gisteren ziek geweest. Sie **ist** gestern krank **gewesen**.

11 Het gezegde (G) - vervolg

FA

- Het belangrijkste koppelwerkwoord is **être** (zijn).
- Een BN als naamwoordelijk deel van het gezegde past zich bij het onderwerp.
- Zich aanpassen wil zeggen: mannelijk meervoud krijgt een **-s** ,
 vrouwelijk enkelvoud krijgt een **-e**
 vrouwelijk meervoud krijgt **-es**.

Le garçon est grand. Les garçons sont grands.

La fille est grande. Les filles sont grandes.

- Bestaat het NG uit meer dan 1 deel, dan staan ze meestal bij elkaar..

Zij is gisteren. ziek geweest. Hier elle **a été malade**.

LA

- Het naamwoordelijk deel van het gezegde staat in de eerste naamval (zoals in het DU).
- Is het naamwoordelijk deel een BN dan past zich dat aan bij het onderwerp (zoals in het FA).
- Het naamwoordelijk deel van het gezegde kan voor de persoonsvorm geplaatst worden.

De ze man is dokter. Hic vir **medicus** est.

Het meisje is blij. Puella **laeta** est. De meisjes zijn blij. Puellae **laetae** sunt.

12 Het lijdend voorwerp (LV)

- Een lijdend voorwerp kan nooit met een voorzetsel beginnen.
- Een lijdend voorwerp komt alleen voor in zinnen met een WG, nooit met een NG.
- Het lijdend voorwerp ondervindt of ondergaat de activiteit die onderwerp en gezegde uitdrukken.
- Je kan ook zeggen: je vindt het LV door antwoord te geven op de vraag Wie/wat+WG+O.

Ik koop een boek

Ik = O

koop=WG

Het LV vind je door je vragen: WAT koop ik?

Het antwoord op die vraag is: een boek.

Dus **een boek** is het LV

- Het LV hoeft niet altijd een ZN te zijn. Het kan ook een persoonlijk voornaamwoord zijn.

Ik koop een boek.

Ik koop het.

Ik = O

koop=WG

Het LV vind je door je vragen: WAT koop ik?

Het antwoord op die vraag is **het**. Dus **het** is in deze zin **het LV**.

NE

- Persoonlijke voornaamwoorden die LV zijn hebben een andere vorm dan het O.

Jij kent mij / me..

Ik ken jou / je.

Ik ken hem / haar.

Zij kennen ons.

Wij kennen jullie. Ik ken hen / ze.

12 Het lijdend voorwerp (LV)

EN

- Persoonlijke voornaamwoorden die LV zijn hebben een andere vorm dan het O.

He knows me.	I know you.	I know him / her.
They know us.	We know you.	We know them.

DU

- Het LV heeft in het DU de **vierde** naamval.

Ich habe den Jungen gesehen.	Ich habe die Frau gesehen.	Ich habe das Kind gesehen.
Ich habe dich gesehen.		

12 Het lijdend voorwerp (LV) - vervolg

FA

- Persoonlijke voornaamwoorden die LV zijn hebben een andere vorm dan het O.
- Bovendien maak je verschil tussen mannelijk, vrouwelijk, enkelvoud en meervoud.

Je connais cet homme.	Je le connais	Je connais cette femme	Je la connais
Je connais ces hommes	Je les connais.	Je connais ces femmes	Je les connais..

- Het FA zet persoonlijke voornaamwoorden, gebruikt als LV, meestal voor de persoonsvorm.
(Het NE, EN, DU zetten het er meestal achter).

Ik ken die man.	Ik ken hem .
I know that man.	I know him .
Ich kenne den Mann.	Ich kenne ihnen .
Je connais cet homme.	Je le connais.

LA

- Het LV staat in het LA in de accusativus.

O	Het paard is klein.	Equus parvus est.
LV :	De man ziet het kleine paard.	Vir equum parvum videt

13 Het meewerkend voorwerp (MV)

- Een meewerkend voorwerp begint soms met een voorzetsel. Dat kunnen zijn: **aan** of **voor**.
- **Voor** heeft in dit soort zinnen altijd de betekenis van **bestemd voor**.
- Die twee voorzetsels kan je in het NE ook weglaten zonder dat de betekenis van de zin verandert.
- Als je die twee voorzetsels weglaat dan verandert de zinsvolgorde ook.

Ik geef een boek.

Ik geef een boek **aan mijn vader**.

Ik geef **mijn vader** een boek.

- Het MV kan je vinden door antwoord te geven op de vraag Aan/voor wie/wat+WG+O+LV.
Ik geef mijn vader een boek. Het MV vind je door antwoord te geven op de vraag:

Aan/ voor wie geef ik een boek?

Je geeft dat boek **aan je vader**, dat zinsdeel is in deze zin dus het meewerkend voorwerp.

- Het MV hoeft niet altijd een ZN te zijn, het kan ook een persoonlijk voornaamwoord zijn.
Ik geef een boek aan mijn vader. Ik geef **hem** een boek.
- Het meewerkend voorwerp hoeft niet per se een persoon te zijn, het kan ook een ding zijn.
Ik geef **mijn keukendeur** een nieuw kleurtje.

NE

- Pers.VNW die MV zijn, hebben een andere vorm dan het O. Die vorm is meestal gelijk aan het LV.
- De 3e persoon meervoud is een uitzondering.
Bovendien heeft die derde persoon 2 vormen.

Hun gebruik je als je de voorzetsels **aan** of **voor** weglaat.

Hen gebruik je met die voorzetsels.

LV: Hij kent mij.

Ik ken hen.

MV: Hij geeft mij een boek.

Hij geeft hun een boek.

Hij geeft aan hen een boek.

- Als het MV een persoonlijk voornaamwoord is, staat het achter de persoonsvorm.
Ik geef hem een boek. Hij geeft ons een boek.
- Meestal komt het MV achter het LV te staan.
Als je de voorzetsels **aan** of **voor** weglaat, dan verandert de zinsvolgorde. Het MV komt als eerste.
Ik geef een boek aan mijn vader. Ik geef mijn vader een boek.

13 Het meewerkend voorwerp (MV) - vervolg

- Als LV en MV beide een persoonlijk voornaamwoord zijn dan is de volgorde: LV MV

Ik geef	een boek	aan mijn vader.	Ik geef	het	hem.
LV		MV	LV		MV

- LET OP:**

Niet alle zinsdelen waar **aan** of **voor** voor staat zijn meewerkend voorwerp.

In onderstaand voorbeeld is het dikgedrukte woord een voorzetsel.

Je kan het immers door veel andere woorden, ook voorzetsels, vervangen.

Bovendien is het niet mogelijk om het te vervangen door "**bestemd voor**".

Ik zit **voor** het huis. Ik zit achter, naast, in, op, onder

13 Het meewerkend voorwerp (MV)

Bijzonderheden in andere talen.

EN

- Het LV staat in een zin meestal voor het MV (net als in het NE).
- Laat je **to (=aan)** weg als voorzetsel dan staat het MV voor het LV (net als in het NE).

I give	a book	to my father	I give	it	him
	LV	MV		LV	MV
I give	my father	a book.			
	MV	LV			

DU

- In het DU begint het MV nooit met het voorzetsel **aan**.

In dat geval krijgt het MV de **derde** naamval.

Ich gebe dem Mann etwas.	Ich gebe der Frau etwas.	Ich gebe dem Kind etwas.
Ich gebe ihm etwas.	Ich gebe ihr etwas.	Ich gebe ihm etwas.

- Gebruik je in het DU bij het MV het voorzetsel **für (voor)**, dan gebruik je de **vierde** naamval. Laat je dit voorzetsel weg, dan krijg je gewoon weer de **derde** naamval. Let op de zinsvolgorde.

Ich kaufe ein Buch für meine Frau.	Ich kaufe meiner Frau ein Buch.
---	--

- Als LV en MV beide een persoonlijk voornaamwoord zijn dan is de volgorde: LV MV.

Ich gebe es ihm.

FA

- Als het MV een ZN is, dan wordt het altijd voorafgegaan door het voorzetsel **à**. Weglaten kan niet.

Je donne un cadeau **à mon père**.

- Als het MV een PV is, dan wordt het voorzetsel **à** meestal weggelaten.

Alleen lui (aan hem/haar) en leur (aan hen) wijken af van het LV.

Je donne un cadeau **à mon père**. Je **lui** donne un cadeau.

13 Het meewerkend voorwerp (MV) - vervolg

- Als LV en MV beide een persoonlijk voornaamwoord zijn dan zijn 2 volgordes mogelijk.

Vraag je docent.

Je	le	lui	donne.	Il	me	le	donne.
	LV	MV			MV	LV	

- Persoonlijke voornaamwoorden die LV of MV zijn staan meestal voor de persoonsvorm.

Je	le	lui	donne.	Il	me	le	donne.
----	----	-----	--------	----	----	----	--------

LA

- Het meewerkend voorwerp krijgt de **dativus**. Een voorzetsel (aan of voor) kom je daarbij niet tegen.
- De volgorde van meewerkend en lijdend voorwerp is niet per se zoals in het NE.

De vader geeft	(aan)zijn zoon	een boek.	Pater	filio	librum dat.
	MV	LV		MV	LV

Zinsdelen die met een voorzetsel beginnen kunnen verschillende soorten zinsdelen zijn.

- Een meewerkend voorwerp. (zie hoofdstuk 13, pagina 94)
- Een voorzetselvoorwerp.
- Een bijwoordelijke bepaling.

- WW kunnen een vast voorzetsel hebben, dat niet zo maar door een ander is te vervangen.

Ik **verlang** naar de vakantie.

Ik zit op school.

in, naast, onder, bij

- Het zinsdeel met dat vaste voorzetsel is een voorzetselvoorwerp.
- Voorzetselvoorwerpen komen in alle talen voor. Het gebruikte VZ kan van taal tot taal verschillen.

NE Hij is bang **voor** onweer.

EN I am afraid **of** thunderstorms.

DU Ich habe angst vor

FA J'ai peur d'une orage.

14 Zinsdelen met een voorzetsel

14.2 De bijwoordelijke bepaling (BWB)

Als je in een zin het onderwerp hebt gevonden, het gezegde, het lijdend voorwerp, het meewerkend voorwerp en het voorzetselvoorwerp dan kunnen er toch nog steeds zinsdelen overblijven. Deze zinsdelen noemen we bepalingen. De bekendste is **de bijwoordelijke bepaling**.

Een bijwoordelijke bepaling heeft de volgende kenmerken.

- Een BWB zegt iets over het gezegde (wanneer, hoe, waar gebeurde er iets).
- Een BWB begint soms met een VZ, soms niet.
- Er zijn veel soorten soorten BWB. BWB van plaats en tijd zijn vaak voorkomend.
- In een zin kan meer dan één BWB staan.

NE

- Voorbeelden van bijwoordelijke bepalingen.
Wij hebben **in dat restaurant** gegeten.
Wij hebben **lekker** gegeten.
Het eerste lesuur begint **om 8.20 uur**.
In ons land zijn de zomers nat.
Die auto rijdt **hard**.
- Woorden als **niet**, **waarschijnlijk**, **helaas**, **ook** etc worden ook BWB genoemd.
- De plaats van de bijwoordelijke bepaling is niet aan strikte regels gebonden.

EN

- Bepalingen van plaats gaan vooraf aan bepalingen van tijd.
I'm going **to Amsterdam tomorrow**.
- Als een bijwoordelijke bepaling uit één woord bestaat is dat woord een bijwoord.
- Een bijwoord eindigt heel vaak op -ly.
She is working **quickly**.

14 Zinsdelen met een voorzetsel - vervolg

DU

- BWB die met een voorzetsel beginnen kunnen in het DU in de derde of de vierde naamval staan.
- Welke naamval gebruikt moet worden hangt af van het voorzetsel (zie pagina 75)
- Een BWB die niet met een VZ begint, staat altijd in de vierde naamval.
Er hat **den ganzen Tag** .geschlafen.

FA

- Bepalingen van plaats gaan vooraf aan bepalingen van tijd.
Je vais **à Amsterdam demain**. **Demain** je vais **à Amsterdam**.
- Bijwoordelijke bepalingen kunnen voor- af achteraan de zin staan.
Demain je vais **à Amsterdam**.
- Als een bijwoordelijke bepaling uit één woord bestaat is dat woord een bijwoord.
- Een bijwoord eindigt heel vaak op –ment.
Elle travaille **rapidement**.

15 Bijvoeglijke bepaling (BVB)

- Een BVB is eigenlijk geen zinsdeel, maar een stukje van een zinsdeel.
- Een BVB hoort altijd bij een ZN.
- Het antwoord op de vraag **welke + ZN** levert de BVB op.

Dat **aardige** meisje is mijn vriendin.

Dat aardige meisje is het O van de zin. Het meisje is daarvan de kern, kan je zeggen.
Je kan het in de zin niet missen. Het woord aardige kan je echter best missen.
Het zegt iets van dat meisje.

Aardige is een BVB bij **meisje**.

- Een BVB kan voor of achter een ZN staan.

Dat **aardige** meisje is mijn vriendin.

De verkoop **van CD's** is in de **laatste** jaren sterk gedaald.

- Een BVB kan niet voorkomen in het werkwoordelijk gezegde, wel in alle andere zinsdelen.
- Een aparte BVB is de bijstelling.

De voetbalclub PSV, **de kampioen van Nederland**, heeft als trainer Guus Hiddink.

Het O van deze zin bestaat uit twee delen. PSV en de kampioen van Nederland.
Beide delen kan je omwisselen, één van beide zou je ook kunnen weglaten.

Afgesproken is dat we het tweede deel een BVB is.
Die BVB noemen we een **BIJSTELLING**.

DU

- De bijstelling heeft in het DU dezelfde naamval als het woord waar het bijhoort.
Er speelt bei PSV, **dem** niederländischen Landesmeister.
Bei heeft de derde naamval, de bijstelling dus ook.

16 Hoofd- en bijzinnen

Een zin kan bestaan uit één hele zin.

Er staat één gezegde (dus maar één persoonsvorm) in.

Die zin noemen we dan een hoofdzin.

Een zin kan ook bestaan uit meer zinnen.

Er staan meer gezegdes (en dus meer persoonsvormen in).

Dat kunnen 2 hoofdzinnen zijn, maar ook een hoofdzin en een bijzin.

Kenmerkend voor een hoofdzin is dat O en PV naast elkaar staan.

Kenmerkend voor een bijzin is dat vaak niet het geval is en als het wel het geval is, dan kan je O en PV gemakkelijk van elkaar scheiden door andere woorden.

Ik ga morgen naar Amsterdam.

Hoofdzin.

Ik werk niet en ik luister niet.

Samengestelde zin met twee hoofdzinnen.

Ik kom niet omdat ik geen zin heb.

Ik kom niet

hoofdzin

omdat ik geen zin heb

bijzin.

16.1 Onderschikking en nevenschikking

En hoofdzin wordt met een bijzin verbonden door een onderschikkend voegwoord (ondersch.vgw.).

(Aangezien, als, dat doordat, hoewel, mits, nadat, of, ofschoon, omdat, opdat, terwijl, toen, zodra).

De dokter verwacht dat Petra snel weer beter is.

Een hoofdzin wordt met een andere hoofdzin (of woorden, of woordgroepen) verbonden door nevenschikkende voegwoorden (nevensch.vgw.). (En, maar, of, want).

Ik ga naar binnen want het gaat zo regenen. (2 hoofdzinnen)

Hester of Ella (2 woorden)

De wolf en de zeven geitjes (2 woordgroepen)

16.2 Betrekkelijke bijzin

16 Hoofd- en bijzinnen - vervolg

Een bijzin kan een betrekkelijke bijzin worden genoemd als hij begint met een betrekkelijk voornaamwoord. Soms komen er één of meer komma's te staan in zo'n zin en dat kan soms aanleiding geven tot verschillen in betekenis.

De leerlingen, die te laat kwamen, kregen straf.
De leerlingen die te laat kwamen, kregen straf.

alle leerlingen waren te laat en kregen straf.
alleen de te late leerlingen kregen straf.

16.3 Bijvoeglijke bijzin

Een bijzin wordt een bijvoeglijke bijzin genoemd als de bijzin informatie geeft over het zelfstandige naamwoord dat ervoor staat en in de hoofdzin staat.

(Voorbeeld):

Mensen die schoonheidsproducten kopen, willen vaak diervriendelijke producten.

willen	PV hoofdzin
Mensen die schoonheidsproducten kopen	O hoofdzin
die schoonheidsproducten kopen	bijv.bijzin (geeft informatie over <i>mensen</i>)
kopen	PV bijv.bijzin

De bijvoeglijke bijzin kan ook iets zeggen over de hele hoofdzin:

(Voorbeeld):

Mijn broer heeft de computer vernield, wat ik niet zo leuk vind.

heeft	PV hoofdzin
mijn broer	O hoofdzin
wat ik niet zo leuk vind	bijv.bijzin (bij de hele hoofdzin)
vind	PV bijv.bijzin

17 Bedrijvende en lijdende vorm, actief en passief

- Een zin in de **bedrijvende** vorm is een actieve zin. In een actieve zin is het O van de zin zelf actief.
Ik pest die jongen. De storm vernielde het dak.
- Een zin in de **lijdende** vorm is een passieve zin.
In een passieve zin is het onderwerp niet zelf actief. Dat is iemand anders of iets anders.
Die jongen wordt door mij gepest. Het dak wordt door de storm vernield.

Als je een actieve zin passief moet maken, hou dan rekening met het volgende:

- het LV wordt O
- O wordt een BWB die begint met door.
- Als hulpwerkwoord gebruik je **worden** of **zijn**.

Ik sla die jongen.	De jongen wordt door mij geslagen.
Ik sloeg die jongen.	Die jongen werd door mij geslagen.
Ik heb die jongen geslagen.	Die jongen is door mij geslagen.
Ik had die jongen geslagen.	Die jongen was door mij geslagen.

- In de voltooiden tijden **de jongen is (of was) door mij geslagen** hebben wij eigenlijk iets weggelaten. Weggelaten is het voltooid deelwoord **geworden** van het WW **worden**.

De jongen is door mij geslagen.	eigenlijk:	De jongen is door mij geslagen geworden .
Die jongen was door mij geslagen.	eigenlijk	De jongen was door mij geslagen geworden .

Dat kan zomaar in het NEIn de andere talen kan dat niet.

Het voltooid deelwoord van het hulpwerkwoord van de lijdende vorm komt altijd terug.

NE	De jongen is door mij geslagen ..
EN	The boy has been beaten bij me.
DU	Der Jungen ist von mir geschlagen worden .
FA	Le garçon a été battu par moi..

In alle talen die we op school leren bestaat er een bepaalde zinsvolgorde.
In de ene taal is die volgorde heel strikt, in een andere taal kunnen we ons veel meer veroorloven.
Sommige zinsdelen hebben helemaal geen vaste plek in de zin.
Sommige woorden of zinsdelen zijn niet of nauwelijks van elkaar te scheiden.
Maar ook dat kan van taal tot taal verschillen.

- FA** J'ai vu sa nouvelle maison. bij elkaar

18 Zinsvolgorde - vervolg

LA

- De zinsvolgorde in het Latijn is voor ons wellicht de meest ongebruikelijke.
- Dat komt omdat zinsdelen een aparte vorm hebben.

De vader geeft een boek.

Pater librum dat.

Onze vader geeft een boek.

Pater noster librum dat.

De vader geeft een boek aan zijn zoon.

De vader geeft zijn zoon een boek.

Pater filio librum dat.

Dit meisje zingt mooi.

Haec puella pulchre cantat.

- In het LA is het in elk geval zo dat je vooral te maken hebt met woordgroepen.
Woorden die bij elkaar horen staan bij elkaar.
Je kunt vaak zien dat woorden bij elkaar horen, omdat ze dezelfde vorm hebben (geslacht, naamval, enkelvoud, meervoud).

19 Zinsvolgorde vragende zin

NE

- In vragende zinnen is de woordvolgorde anders dan in niet vragende zinnen.

Hij rijdt in zijn snelle sportwagen voortdurend veel te hard.

Rijdt hij in zijn snelle sportwagen voortdurend veel te hard?

EN

- In vragende zinnen is de woordvolgorde anders dan in niet vragende zinnen.

You are at school. **Are you** at school?

- Maar heel vaak maak je een zin vragend door een persoonsvorm te gebruiken van het WW **to do**. De vragende zin begint met een vorm van **to do**, de zinsvolgorde verandert niet.

Werkt hij hier? **Does he work** here?

Werkte hij hier? **Did he work** here?

FA

- In vragende zinnen is de woordvolgorde anders dan in niet vragende zinnen.
- In de schrijftaal moet je bij elke persoon letten op een extra streepje (-)!
- In schrijf- en spreektaal komt er voor **il** en **elle** een extra – **t** – !

Nous travaillons dans son bureau. **Travaillons-nous** dans son bureau?
(let op het streepje!)

Il travaille dans son bureau. **Travaille-t-il** dans son bureau.?

Elle travaille dans son bureau. **Travaille-t-elle** dans son bureau?

- Een zin vragend maken kan altijd door de zin te laten beginnen met de woorden **Est-ce que**. De woordvolgorde van de niet vragende zin blijft gehandhaafd.

Nous travaillons dans son bureau. **Est-ce que nous travaillons** dans son bureau?

- Als het onderwerp **je (ik)** is of een **ZN** dan is dit zelfs de meeste gebruikte manier.